

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Markéta MIČÁKOVÁ

Problematika dvojího státního občanství a bezdomovectví

Diplomová práce

Olomouc 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Problematika dvojího státního občanství a bezdomovectví vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 10. dubna 2013

.....
Markéta Mičáková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, Prof. JUDr. Vladislavu Davidovi, DrSc., Dr.h.c., za poskytování cenných rad, ochotu, vstřícnost a odborné vedení při psaní této práce. Poděkování patří i mé rodině za podporu a trpělivost.

Obsah

Seznam zkratk	6
Úvod	7
1. Státní občanství	9
1.1 Pojem.....	9
1.2 Prameny.....	11
1.3 Nabývání a pozbývání státního občanství	12
1.3.1 Způsoby nabývání státního občanství	13
1.3.2 Způsoby pozbývání státního občanství	17
1.4 Atribuce státní příslušnosti právnických osob	20
2. Dvojí státní občanství (bipolitismus)	21
2.1 Vznik dvojího občanství	21
2.2 Vývoj dvojího občanství od nelibosti k toleranci.....	22
2.2.1 Dvojí občanství jako negativní jev	22
2.2.2 Postupná cesta k akceptaci dvojího občanství.....	23
2.2.3 <i>Evropská úmluva o státním občanství</i>	24
2.2.4 Současný pohled na dvojí občanství	25
3. Náhled na dvojí občanství ve vybraných zemích	28
3.1 Velká Británie.....	28
3.2 Německo.....	29
3.3 Francie	31
4. Problematika dvojího občanství ve vztahu k Československu, České republice a Slovenské republice	34
4.1 Bilaterální smlouvy o zamezení vzniku dvojího občanství	34
4.1.1 <i>Úmluva se Spojenými státy americkými o naturalizaci</i>	34
4.1.2 Bilaterální smlouvy o úpravě dvojího občanství se socialistickými státy...	36
4.2 Postoj Slovenské republiky k dvojímu občanství po rozpadu federace	38
4.3 Postoj České republiky k dvojímu občanství po rozpadu federace	39

5. Výhody a nevýhody dvojího státního občanství	42
6. Euroobčanství	44
6.1 Obsah euroobčanství	45
7. Problematika bezdomovectví.....	46
7.1 Pojem a vznik bezdomovectví.....	46
7.2 UNHCR.....	47
7.2.1 Historie	47
7.2.2 Struktura.....	48
7.2.3 Činnost	48
7.3 Ochrana osob bez státní příslušnosti.....	48
7.3.1 <i>Úmluva o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954...</i>	49
7.3.2 <i>Úmluva o omezení případů bezdomovectví z roku 1961.....</i>	50
7.4 Postoj České republiky k problematice bezdomovectví	51
Závěr.....	54
Bibliografie	57
Shrnutí (abstrakt)	64
Summary.....	65
Klíčová slova	67
Keywords	67

Seznam zkratk

Sb.	Sbírka zákonů
Sb. m. s.	Sbírka mezinárodních smluv
Z. z.	Zbierka zákonov Slovenskej republiky
Sp. zn.	spisová značka
č. j.	číslo jednací
ČR	Česká republika
ČNR	Česká národní rada
ČSFR	Československá federativní republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SR	Slovenská republika
EU	Evropská unie
OSN	Organizace spojených národů (<i>United Nations Organization</i>)
UNHCR	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (<i>United Nations High Commissioner for Refugees, UN Refugee Agency</i>)
ZMPS	Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním
MPOPP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Úvod

Vedle území a státní moci tvoří obyvatelstvo (občané) jednu ze složek státu. Bez občanů by vůbec nebylo možno hovořit o státě, neboť právě oni jsou adresáty práv a povinností poskytovaných jim ze strany státu. Vedle základních lidských práv náležejících každému jedinci, jsou občanům poskytována navíc ještě další práva, práva občanská (např. volební právo).

Mezinárodní právo chápe občanství jako dlouhodobější vztah mezi jednotlivcem a státem. Úprava podmínek pro nabytí a pozbytí státního občanství je ponechána na vnitrostátní právní úpravě každého státu. Mezinárodní právo udává pouze určité mantinely, ve kterých by se státy měly pohybovat při úpravě státního občanství.

Otázka nabývání a pozbývání státního občanství úzce souvisí se vznikem dvojího státního občanství. Tedy stavem, kdy dva (či více) různé států považují jednu a tu samou osobu za svého státního občana. V minulosti šlo o institut ve většině států nežádoucí. V důsledku vývoje společnosti je současným trendem naopak tolerance a povolování vzniku dvojího občanství. Téma dvojího státního občanství a bezdomovectví jsem si vybrala, protože se domnívám, že jde o problematiku velice aktuální, a to nejen v České republice. Cílem této práce je zejména přiblížit institut dvojího státního občanství a jeho vývoj a zhodnotit, zda jde o jev spíše pozitivní či negativní.

Neméně důležitá a aktuální je otázka bezdomovectví. Tedy problém zcela opačný, kdy žádný stát nepovažuje určitou osobu za svého státního občana. Osoby bez státní příslušnosti je třeba chránit na mezinárodní úrovni, neboť jim většinou ze strany států nejsou poskytnuta ani základní práva a svobody a tyto lidé se ocitají na okraji společnosti. Proto je dalším cílem této práce nastínit problematiku bezdomovectví a způsob ochrany osob bez státní příslušnosti.

Při zpracování tématu dvojího státního občanství jsem čerpala z knižních publikací, odborných článků, studií, zákonů, mezinárodních smluv, judikatury a internetových zdrojů, a to jak českých, tak zahraničních. K problematice bezdomovectví neexistuje dostatečné množství literatury, proto jsem čerpala zejména z mezinárodních smluv, internetových stránek a studií poskytnutých Úřadem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR), který se touto problematikou zabývá a poskytuje osobám bez státní příslušnosti pomoc.

Z důvodu přehlednosti je práce systematicky rozdělena do sedmi kapitol, které se dále dělí na podkapitoly.

První kapitola představuje úvod do problematiky a věnuje se státnímu občanství obecně, jeho pramenům, způsobům nabývání a pozbývání státního občanství a státní příslušnosti právnických osob. Ačkoliv je tématem práce dvojí státní občanství a bezdomovectví, považuji tuto úvodní kapitolu za nezbytnou. K pochopení dvojího státního občanství je potřeba se nejprve seznámit s institutem státního občanství a způsoby jeho nabývání a pozbývání. K lepšímu pochopení používám jako příklad především právní úpravu České republiky.

Stěžejní část práce tvoří druhá až pátá kapitola, zabývající se dvojím státním občanství. Ve druhé kapitole je popsán vznik a vývoj dvojího státního občanství. Třetí kapitola nastiňuje pohled na dvojí občanství ve Velké Británii, Německu a Francii, s poukazem na rozdílný vývoj tohoto institutu. Náhled na dvojí občanství v Československu a pozdější rozdílný vývoj v České republice a Slovenské republice je popsán ve čtvrté kapitole. Pátá kapitola představuje shrnutí výhod a nevýhod dvojího státního občanství.

Specifickým druhem dvojího občanství je občanství Evropské Unie, o němž je, s ohledem na rozsah stanovený pro diplomovou práci, jen v krátkosti pojednáno v šesté kapitole.

Poslední, sedmá kapitola, se věnuje problematice bezdomovectví, postavení UNHCR a ochraně osob bez státní příslušnosti.

V textu používám metodu kompilační a deskriptivní zejména v první a druhé kapitole, kdy je nezbytné popsat dané instituty. Komparační metodu jsem využila v kapitole třetí. Při práci s právními předpisy, mezinárodními smlouvami a judikaturou jsem se snažila využít metody analytické. Metodou dedukce jsem došla k vlastním závěrům daných otázek.

1. Státní občanství

1.1 Pojem

V českém právním řádu nenalezneme pro pojem státní občanství legální definici. Existuje však mnoho definic různých autorů. Tak například M. Valášek a V. Kučera charakterizovali státní občanství jako časově trvalý, místně neomezený, bezprostřední a hluboký vztah fyzické osoby a státu, za jehož základ lze, v souladu s rozsudkem Mezinárodního soudního dvora v Haagu ve věci Nottebohm z roku 1955, považovat sociální skutečnost oddanosti, opravdové spojení existence zájmů a citů, spolu s existencí vzájemných práv a povinností.¹ J. Filip zase definuje státní občanství jako časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu, který vzniká z vůle státu, je proti vůli fyzické osoby nezrušitelný, je předpokladem vzniku určitých vzájemných práv a povinností jeho subjektů z hlediska vnitrostátního práva ČR a zakládá zvláštní právní vztahy mezi ČR a jinými státy spočívající zejména v právu ČR rozhodovat o udělování svého státního občanství, v povinnosti jiných států přihlížet při posuzování státního občanství ČR k naší vnitrostátní úpravě, v poskytování ochrany svým občanům mimo území ČR (diplomatická ochrana).² Z hlediska práva mezinárodního, státní občanství (příslušnost) fyzických osob je relativně trvalý první vztah mezi fyzickou osobou a určitým státem, který vyjadřuje užší faktický poměr mezi fyzickou osobou a státem.³

Tyto definice se od sebe příliš neliší a lze z nich snadno vyvodit pojmové znaky státního občanství, kterými jsou:

- Časová a územní trvalost vztahu
- Veřejnoprávní výlučnost⁴
- Personalita. Je projevem personální výsosti státu, tj. že stát může určovat práva a povinnosti svým občanům bez ohledu místa pobytu.
- Bezprostřednost. Tzn., že jej nelze nahradit jiným vztahem mezi jedincem a státem.

¹ VALÁŠEK, Miloš, KUČERA, Viktor. *Státní občanství: komentář: zákon o nabývání a pozbytování státního občanství České republiky a vybrané související právní předpisy a mezinárodní dokumenty: (podle stavu k 1.9.2006)*. Praha: Linde, 2006, s. 9.

² FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. vydání. Brno: Václav Klemm-Vydavatelství a nakladatelství, 2011, s. 20.

³ DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 233.

⁴ Srov. § 33 ZPMS.

- Efektivita. Existence vzájemných práv a povinností mezi jednotlivcem a státem, zejména nárok na účinnou ochranu ze strany státu.
- Rovnost. Všichni občané jsou si rovni v právech a povinnostech.⁵
- Bezprostřední a hluboký vztah fyzické osoby a státu (*genuine link*).⁶

V souvislosti se státním občanstvím je nutné rozlišovat pojmy právní vztah a právní status. Právním vztahem (*legal relationship*) rozumíme vzájemná práva a povinnosti mezi občanem a státem. Toto pojetí vychází z teorie společenské smlouvy. Odlišně pojetí státního občanství jako právního statusu (*status civitatis*) vychází již z práva římského.⁷ Rozumí se tím to, že stát udělí určité fyzické osobě status občanství a v důsledku poskytnutí tohoto statusu vznikají občanu právně vynutitelná práva a povinnosti.⁸ K tomuto pojetí se přiklání i Ústavní soud ČR, který chápe státní občanství jako právní diferencující vlastnost subjektu práva, nikoli jako právní vztah, který se dá definovat imanentními právy.⁹

Státní občanství lze také chápat jako veřejné subjektivní právo, a to jako právo na získání státní příslušnosti, právo na ochranu proti svévolnému zbavení státní příslušnosti (čl. 12 odst. 2 Ústavy ČR) a právo na změnu státní příslušnosti.¹⁰

Vedle pojmu státní občanství (*citizenship*) nalezneme v literatuře také pojem státní příslušnost (*nationality*). Příslušnost je pojmem významově širším, zahrnuje totiž vedle vztahu fyzických osob i vztah osob právnických, lodí, letadel apod. Příslušnost je pojmem práva mezinárodního vyjadřující vazbu jednotlivce k určitému státu, kdežto státní občanství je spíše pojmem vnitrostátního práva, kdy vztah jednotlivce k státu je brán z pohledu občanských a politických práv.¹¹

S výše uvedenými pojmy se velmi často zaměňuje pojem národnost, čili příslušnost k určitému národu. Národem je určité společenství lidí, charakterizované většinou společnými kulturními tradicemi, etnickými, náboženskými či jazykovými rysy, díky kterým se odlišují od jiných lidí.¹² V českém právním řádu nemá národnost vliv na udělení státního občanství. V některých státech však lze nalézt právní úpravu

⁵ VALÁŠEK, Miloš, KUČERA, Viktor. *Státní občanství: komentář...*, s. 9.

FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu...*, s. 20.

⁶ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ve věci Guatemala vs. Lichtenštejnsko, ze dne 6. dubna 1955 (případ Nottebohm).

⁷ PODIVÍNOVÁ, Martina. *Dvojitý občanství v právu mezinárodním, evropském a českém*. Brno, 2011. Rigorózní práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, s. 9.

⁸ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu...*, s. 18.

⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. září 1994, č. 207/1994 Sb.

¹⁰ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu...*, s. 18 - 19.

¹¹ VALÁŠEK, Miloš, KUČERA, Viktor. *Státní občanství: komentář...*, s. 10.

¹² Tamtéž.

tzv. zjednodušené procedury udělení státního občanství na základě národnosti či etnické příslušnosti. Omezování přístupu ke státnímu občanství z důvodu národnosti je dle kogentních norem mezinárodního práva zakázáno.¹³ S tím souvisí také rozhodnutí Výboru pro lidská práva ze dne 6. dubna 1989 ve věci Gueye a spol. vs. Francie, č. 196/1985. Výbor zde na základě čl. 26 *Mezinárodního paktu o občanských a politických právech* (č. 120/1976 Sb.) jasně odlišuje státní příslušnost od národnosti.¹⁴

Obsahem státního občanství rozumíme soubor práv a povinností mezi jedincem a státem, stanovený vnitrostátním právem států. Rozsah těchto práv a povinností odlišuje státní občanství od jiných druhů vztahů mezi jednotlivci a státem (např. trvalý pobyt). Mezi tato práva náleží zejména: aktivní a pasivní volební právo, právo na diplomatickou ochranu, právo návratu do státu, ochrana před vydáním do ciziny, setrvání v režimu osobní působnosti převážné většiny zákonů státu, způsobilost k právním úkonům dle právní úpravy státu¹⁵, právo na pobyt na území státu a zákaz vyhoštění, právo účasti na správě veřejných záležitostí, přístup k některým povoláním a funkcím, právo vlastnictví určitých věcí (např. nemovitostí), přístup k bezplatnému studiu, účast na veřejné správě apod.¹⁶

1.2 Prameny

Institut občanství patří svou podstatou do práva vnitrostátního, avšak jeho vnitrostátní právní úprava je značně ovlivněna právem mezinárodním, a to zejména v souvislosti se smluvními a obyčejovými pravidly mezinárodního práva. V roce 1930 byla sjednána *Haagská úmluva o některých otázkách střetů zákonů o státním občanství* (dále jen Haagská úmluva), aby upravila možnou kolizi různorodých vnitrostátních právních řádů.¹⁷

Mezi další významné mezinárodní a evropské prameny normotvorby státního občanství patří:

- *Konvence o určitých otázkách ohledně sporů ze zákonů o státním občanství* (1931)
- *Všeobecná deklarace lidských práv* (1948)
- *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* (1950)

¹³ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí občanství*. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 2.

¹⁴ Dostupné na <<http://www1.umn.edu/humanrts/undocs/session35/196-1985.html>>.

¹⁵ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí...*, s. 6.

¹⁶ VALÁŠEK, Miloš, KUČERA, Viktor. *Státní občanství: komentář...*, s. 12 - 13.

¹⁷ DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha: Leges, 2008, s. 227.

- Úmluva o právním postavení uprchlíků (1951)
- Úmluva o postavení osob bez státní příslušnosti (1954)
- Úmluva o státním občanství vdaných žen (1957)
- Úmluva o omezení případů bezdomovectví (1961)
- Dohoda o mezení vícenásobného státního občanství a o službě v ozbrojených silách v případě vícenásobného státního občanství (1963)
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (1965)
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966)
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (1979)
- Úmluva o právech dítěte (1989)
- Smlouva o Evropské unii (1992)
- Lisabonská smlouva (2009)¹⁸

Další významnou skupinou pramenů jsou dvoustranné mezinárodní smlouvy, řešící problematiku dvojího státního občanství.¹⁹

Čl. 1 Haagské úmluvy uvádí, že je věcí každého státu stanovit svým zákonodárstvím, kdo jsou jeho státní občané. Toto zákonodárství musí být uznáno jinými státy za podmínky, že je v souladu s mezinárodními úmluvami, mezinárodními obyčejí a právními zásadami všeobecně uznanými v oboru státního občanství. Toto pravidlo potvrdila v roce 1997, na regionální úrovni také *Evropská úmluva o státním občanství*, která v čl. 3 stanovila, že každý stát podle vlastního práva stanoví, kdo jsou jeho státní občané.²⁰

V České republice je problematika státního občanství upravena zákonem ČNR č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky ze dne 29.12.1992 (dále jen zákon o státním občanství ČR).

1.3 Nabývání a pozbývání státního občanství

Existuje velké množství způsobů, jakými lze nabýt nebo pozbyt občanství určitého státu. Jak již bylo zmíněno v předešlé podkapitole, otázka nabytí či pozbytí státního občanství je věcí vnitrostátní právní úpravy každého státu. Lze říci, že co do

¹⁸ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí...*, s. 4 -5.

¹⁹ O tom více v kapitole 4.1 Bilaterální smlouvy o zamezení vzniku dvojího občanství.

²⁰ *Evropská úmluva o státním občanství* z roku 1997. Jménem České republiky byla podepsána dne 7. května 1999 v Budapešti. Ratifikační listina České republiky byla uložena u generálního tajemníka Rady Evropy, deponitáře Úmluvy, dne 19. března 2004.

způsobů nabytí a pozbytí státního občanství se jednotlivé vnitrostátní úpravy příliš neliší.

Literatura dělí tyto způsoby dle toho, zda vychází:

- přímo ze **zákona** (*ex lege*) nebo z **mezinárodní smlouvy** (*ex contractu*).²¹
- Z **právní skutečnosti** (*ex necessitate legis*), tj. zejména z narození na území státu (*ius soli*) nebo narození občanům určitého státu (*ius sanguinis*), ze zahrnutí do žádosti rodičů nebo z uzavření sňatku.
- **Z projevu vůle budoucího občana**. Mezi tyto způsoby se řadí prohlášení a opce.²²
- **Z projevu vůle státu**: Udělením na žádost, navrácením občanství, rehabilitací, odnětí občanství (v minulosti).

Z jiného hlediska, v literatuře často uváděného, lze jednotlivé způsoby dělit také podle toho na čem je nabytí/pozbytí státního občanství závislé, a to buď:

- **Původní** (originální)- Fyzická osoba tak získává občanství přímo od státu, a ne v návaznosti na občanství jiného: udělení, znovuudělení, nalezení, prohlášení.
- **Odvozené** (derivativní)- Fyzická osoba získává občanství v návaznosti na jiného: narození, osvojení, uznání otcovství, zahrnutí do žádosti o udělení.²³

1.3.1 Způsoby nabytí státního občanství

- **Narození (*filiace*)**. Jedná se o nejčastější způsob nabytí státního občanství. Uplatňují se zde dva základní principy: *ius sanguinis* (derivativní způsob), kdy dítě sleduje státní občanství svých rodičů bez ohledu na místo narození a *ius soli* (originální způsob), kdy ukazatelem pro nabytí státního občanství je místo narození. § 3 zákona o státním občanství ČR k tomu uvádí: „Dítě nabyvá narozením státní občanství České republiky, je-li alespoň jeden rodič státním občanem České republiky (*ius sanguinis*) nebo jsou-li rodiče osobami bez státního občanství, alespoň jeden z nich má trvalý pobyt na území České

²¹ Např. po vzniku samostatné České republiky dnem 1. ledna 1993.

²² V případě pozbytí státního občanství jde o opci pro občanství jiného státu.

²³ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu...*, s. 28 - 29.

republiky a dítě se na její území narodí (*ius soli*).“ Česká republika tím naplňuje své závazky, plynoucí pro ni z mezinárodních smluv.²⁴

- **Osvojení.** Osvojením se mezi osvojitelem a osvojencem zakládá stejný právní vztah, jako mezi přirozenými rodiči a dětmi, a to se všemi právními následky.²⁵ U tohoto způsobu je k nabytí státního občanství potřeba rozhodnutí příslušného orgánu o osvojení. V ČR je tímto orgánem soud a nabytí českého státního občanství je dle § 3a zákona o státním občanství ČR vázáno na den právní moci rozsudku o osvojení. Tuto problematiku lze nalézt rovněž v mnohých mezinárodních dokumentech.²⁶
- **Určení otcovství.** V případě, že je matka dítěte cizinka nebo apatrida bez trvalého pobytu na území určitého státu, může dojít k nabytí státního občanství určením otcovství. V ČR dle § 4 zákona o státním občanství ČR dochází k nabytí občanství dnem souhlasného prohlášení rodičů o určení otcovství nebo dnem právní moci rozsudku o určení otcovství. Souhlas dítěte se zde nevyžaduje, může jít i o nascitura.²⁷
- **Nalezení na území státu.** Dle § 5 zákona o státním občanství ČR, fyzická osoba nalezená na území České republiky je státním občanem České republiky, pokud se neprokáže, že nabyla narozením státní občanství jiného státu.
- **Prohlášení (opce).** Existují 3 formy nabytí českého občanství prohlášením:
 1. § 6 zákona o státním občanství ČR umožňuje zvolit si prohlášením občanství ČR za předpokladu, že ke dni 31.12.1992 byla občanem ČSFR, ale neměla občanství Slovenské nebo České republiky. U této formy prohlášení není stanovena lhůta.
 2. Zákon o státním občanství některých bývalých československých státních občanů umožňuje nabytí českého občanství fyzické osobě, která pozbyla státní občanství Československé republiky, Československé socialistické republiky, České socialistické republiky nebo České republiky v období od 25.

²⁴ Zejména čl. 24 bodu 3 MPOPP, čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a čl. 6 odst. 2 Evropské úmluvy o státním občanství.

FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu...*, s. 29 - 30.

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 277.

²⁶ Zejména *Evropská úmluva o státním občanství, Úmluva o právech dítěte, Evropská úmluva o osvojení dětí, MPOPP, Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení a Evropská úmluva o výkonu práv dětí.*

²⁷ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu...*, s. 30.

února 1948 do 28. března 1990 propuštěním ze státního svazku nebo v souvislosti s nabytím státního občanství jiného státu, s nímž měla nebo má Česká republika uzavřenu smlouvu upravující otázku zamezení vzniku dvojího státního občanství, může nabýt státního občanství České republiky na základě prohlášení o státním občanství České republiky, pokud uvedená mezinárodní smlouva nestanoví jinak. V tomto případě je však lhůta k prohlášení stanovena na 5 let od účinnosti tohoto zákona.

3. Prohlášením získá české státní občanství i fyzická osoba, která, dle § 18a odst. 1 zákona o státním občanství ČR, měla k 31. prosinci 1992 státní občanství ČSFR, která nebyla státním občanem ČR a která měla a má na území ČR trvalý pobyt, anebo která od tohoto data na území ČR trvale žije.²⁸

- **Udělení na žádost (naturalizace).** Cizinci nebo osoby bez státní příslušnosti mohou nabýt státní občanství udělením, za splnění určitých podmínek. Tyto podmínky jsou v kompetenci každého státu a mezinárodní právo pro ně stanoví pouze určité meze.²⁹ Nejvýznamnější podmínkou stanovenou mezinárodním právem je existence užšího vztahu příslušné osoby ke státu.³⁰ § 7 zákona o státním občanství ČR stanoví pro udělení českého občanství fyzické osobě tyto podmínky (kumulativně):

- a) Trvalý pobyt v délce nejméně pěti let
- b) Prokázání, že žadající nabytím českého státního občanství pozbude/pozbyl dosavadní státní občanství
- c) Neexistence pravomocného odsuzujícího rozsudku pro úmyslný trestný čin, v posledních pěti letech
- d) Znalost českého jazyka³¹
- e) Plnění povinností vyplývajících z ustanovení zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt a vstup cizinců na území České republiky,³² povinností vyplývajících ze zvláštních předpisů upravujících veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, daně, odvody a poplatky

²⁸ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu...*, s. 31.

²⁹ DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 229.

³⁰ Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ve věci Guatemala vs. Lichtenštejnsko, ze dne 6. dubna 1955 (případ Nottebohm).

³¹ Znalost českého jazyka se prokazuje při podání žádosti, ústní zkouškou u příslušného krajského úřadu.

³² Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Státní občanství ČR se nabývá dnem složení státoobčanského slibu (vyjma nezletilých dětí).³³

Důležité je zmínit, že na udělení českého státního občanství neexistuje právní nárok, a že jej lze udělit pouze rozhodnutím v řádném správním řízení.³⁴ Tuto skutečnost lze také dovodit z rozhodnutí Ústavního soudu ČR: „Stát má nezadatelné právo rozhodnout, zda určité osobě občanství udělí, a pokud tak neučiní, neporušuje tím, žádné právo zaručené Ústavou, ústavními zákony ani mezinárodní smlouvou ve smyslu čl. 10 Ústavy.“³⁵ Rozhodujícím orgánem je Ministerstvo vnitra ČR. K zamítnutí žádosti o udělení státního občanství je třeba náležitého odůvodnění.³⁶ To má sloužit zejména k doložení správnosti a zákonnosti rozhodnutí a postupu správního orgánu. V praxi však velmi často docházelo k situacím, kdy Ministerstvo vnitra ČR zamítalo žádosti s tím, že na udělení státního občanství ČR není právní nárok.³⁷ Na to, reagoval Nejvyšší správní soud ČR takto: „Pouhé obecné konstatování o tom, že na udělení státního občanství ČR neexistuje právní nárok, je nutno považovat za nedostačující a neodpovídající ustanovení § 46 a § 47 odst. 3 správního řádu (dále jen SŘ), podle nichž musí rozhodnutí vycházet ze spolehlivě zjištěného stavu věci a v odůvodnění správní orgán uvede, které skutečnosti byly podkladem rozhodnutí, jakými úvahami byl veden při hodnocení důkazů a při použití právních předpisů, na základě kterých rozhodoval.“³⁸

Proti zamítavému rozhodnutí o udělení státního občanství je možné podat rozklad k ministrovi vnitra dle § 61 SŘ.

- **Uzavření manželství.** K nabytí státního občanství docházelo v minulosti automaticky, uzavřením sňatku (*ex lege*). V dnešní době je k tomu však potřeba splnění dalších podmínek (určitá délka pobytu, žádost apod.), které stanoví vnitrostátní právo daného státu.³⁹ Dle čl. 6 odst. 4 písm. a) *Evropské*

³³ Slibuji na svou čest věnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat všechny zákony a jiné obecně závazné právní předpisy. Slibuji, že budu plnit všechny povinnosti státního občana České republiky.

³⁴ GRONWALDTOVÁ WAGNEROVÁ, Petra., MORÁVKOVÁ, Jitka. *Statusové věci občanů: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 31.12.2008*. Praha: ASPI, 2009, s. 205.

³⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. března 2000, sp.zn. IV ÚS 586/99.

³⁶ Tato povinnost je rovněž stanovena v *Evropské úmluvě o státním občanství*.

³⁷ KUČERA, Viktor. Udělování státního občanství: řádné odůvodňování zamítavých rozhodnutí jako pojistka proti svévoli a garance přezkoumatelnosti. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 18, s. 663-667.

³⁸ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 4. září 2003, č. j. 6 A 94/2002.

³⁹ PODIVÍNOVÁ, Martina. *Dvojití občanství v právu...*, s. 35.

úmluvy o státním občanství, musí každý smluvní stát usnadnit nabytí svého státního občanství manželům a manželkám svých státních občanů.⁴⁰ Čl. 1 a 2 *Úmluvy o státním občanství vdaných žen* navíc stanoví, že změna státního občanství manžela, za trvání manželství, nemá vliv na státní občanství manželky, resp. státní občanství manželky zůstává zachováno, i když se manžel tohoto občanství zřekne nebo nabude jiné státní občanství.

- **Navrácení (reintegrace).** Tímto způsobem dochází k znovunabytí státního občanství osobou, která již jednou byla občanem daného státu, ale toto občanství pozbyla.⁴¹
- **Změna území státu.** V případě, že stát přijde o své území nebo jeho část, pak obyvatelé daného území získávají občanství nabývajícího státu, pokud mezinárodní smlouva nestanoví něco jiného.⁴²
- ***Ipsa facto.*** Nabytí státního občanství se v tomto případě váže k určitému zákonem stanovenému činu. V českém právním řádu se tento způsob vůbec nevyskytuje, ale např. v latinskoamerických zemích dochází k nabytí státního občanství pouhým zakoupením nemovitosti nebo trvalým bydlištěm na území státu. Přijetím místa profesora na rakouské univerzitě je možné získat rakouské státní občanství.⁴³ Kombinací trvalého pobytu a zastávání určitého úřadu dochází k nabytí státního občanství Vatikánu.⁴⁴
- **Přesídlení obyvatelstva.** Na základě této skutečnosti docházelo v minulosti k hromadným změnám státního občanství, především jako důsledku světových válek, např. na základě Lausanské mírové smlouvy z roku 1923 došlo k přesídlení zhruba 200 tisíc Řeků a 350 tisíc Turků nebo v roce 1945 bylo na Postupimské konferenci schváleno nucené přesídlení asi tří a půl miliónu Němců do německých a rakouských okupačních zón.⁴⁵

1.3.2 Způsoby pozbývání státního občanství

Jak již bylo zmíněno výše, je pozbývání státního občanství věcí vnitrostátního práva každého státu. Avšak mezinárodní právo, v podobě mezinárodních smluv,

⁴⁰ V ČR je takovým usnadněním odpuštění potřebné minimální délky trvalého pobytu.

⁴¹ KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010, s. 19.

⁴² Tamtéž, s. 18.

⁴³ Tamtéž, s. 19.

⁴⁴ HOLÝ, Tomáš. *Vývoj právní úpravy státního občanství od vzniku samostatné ČR*. Brno, 2006. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, s. 18.

⁴⁵ DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 231.

do tohoto práva států zasahuje a stanovuje určitá omezení. Tak např. čl. 15 odst. 2 *Všeobecné deklarace lidských práv* (1948) stanoví, že nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit. Toto pravidlo je obsaženo také v čl. 12 odst. 2 Ústavy ČR. Dalším významným ustanovením, v této souvislosti, je čl. 7 *Evropské úmluvy o státním občanství*, který nedovoluje smluvnímu státu stanovit, že se jeho státní občanství pozbývá ze zákona nebo z iniciativy smluvního státu, vyjma:

- Dobrovolného nabytí jiného státního občanství
- Nabytí občanství smluvní strany na základě podvodného chování, nebo na základě poskytnutí nepravdivých informací nebo zatajení jakýchkoli významných skutečností žadatelem
- Dobrovolné služby v cizí armádě
- Neexistence skutečné vazby mezi smluvním státem a občanem, obvykle trvale pobývajícím v zahraničí
- Zjistí-li se v době nezletilosti dítěte, že předpoklady stanovené vnitrostátním právem, které vedly k nabytí státního občanství smluvního státu ze zákona, už nejsou splněny
- Adopce dítěte, jestliže dítě získá nebo má cizí státní občanství jednoho z adoptivních rodičů nebo obou

Dále pak tento článek nedovoluje smluvnímu státu stanovit, že se jeho státní občanství, podle výše uvedeného, pozbývá, pokud by se pak dotyčná osoba stala apatridou, vyjma případu podvodného jednání, uvedení nepravdivých informací či zatajení významných skutečností.

V jednotlivých vnitrostátních právních řádech se vyskytují tyto právní důvody pozbytí státního občanství:

- Propuštění či uvolnění ze státoobčanského svazku (*release*) v případě existence jiného občanství nebo nabytí jiného občanství v důsledku propuštění
- Odnětí státního občanství (*deprivation*) jako sankce na základě soudního nebo správního rozhodnutí (např. vstup do armády cizího státu bez povolení domovského státu, účast na povstání apod.)
- Propadnutí platnosti státního občanství v důsledku dlouhodobého a nepřerušného pobytu v zahraničí
- Zřeknutí se státního občanství (*renunciation*)

- Smrt občana.⁴⁶

Současný zákon o státním občanství ČR rozeznává dva způsoby pozbytí státního občanství:

- **Prohlášení o vzdání se státního občanství.** Zletilý občan ČR může prohlásit, že se vzdává státního občanství ČR, za podmínky, že se zdržuje v cizině a zároveň je státním občanem cizího státu (§ 16 zákona o státním občanství ČR).
- **Nabytím cizího státního občanství na vlastní žádost,** s výjimkou kdy došlo k nabytí cizího státního občanství v souvislosti s uzavřením manželství se státním občanem cizího státu (za trvání manželství) a kdy došlo k nabytí cizího státního občanství narozením (§ 17 zákona o státním občanství ČR). Tento paragraf činí v praxi nemalé potíže, a to zejména v případech, kdy např. česká občanka podala žádost o nabytí cizího státního občanství naturalizací, protože chtěla uzavřít manželství s cizincem a žít v jeho zemi. V tomto případě dochází k nabytí cizího občanství automaticky uzavřením manželství, ale zároveň na její vlastní žádost. Otázkou je, zda dojde k pozbytí českého státního občanství nebo se na tento případ bude vztahovat výjimka uvedená v § 17 zákona o státním občanství ČR. Nejvyšší správní soud ČR stanovil, že § 17 by měl být vykládán ve prospěch zachování českého státního občanství, jelikož toto cizí státní občanství je občanstvím nabytým v souvislosti s uzavřením manželství se státním občanem cizího státu⁴⁷.

V roce 2005 tehdejší vláda připravovala věcný záměr nového zákona o nabytí a pozbytí státního občanství, který měl počítat, se zavedením institutu zrušení jako nového způsobu pozbytí státního občanství ČR.⁴⁸ Avšak 3. října 2012 schválila vláda návrh nového zákona o státním občanství.⁴⁹ V tomto návrhu není zakomponováno zrušení státního občanství, ale oproti současné právní úpravě, se

⁴⁶ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 334.

⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. května 2007, č.j. 1 As 62/2006-82.

CHÝLE, Josef. Několik poznámek k pozbytí českého státního občanství nabytím cizího státního občanství na základě výslovného projevu vůle. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 12, s. 23.

⁴⁸ K tomu viz. KUČERA, Viktor. Zrušení – nový způsob pozbytí státního občanství? *Správní právo*, 2011, roč. 44, č. 3, s. 147 – 153.

⁴⁹ NOVÁK, Pavel. *Vláda dnes schválila návrh zákona o státním občanství* [online]. Ministerstvo vnitra ČR, 3. října 2012 [cit. 19. února 2013]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/vlada-dnes-schvalila-navrh-zakona-o-statnim-obcanstvi.aspx>>.

v § 38 tohoto návrhu objevuje možnost obnovy řízení ve věci nabývání státního občanství.⁵⁰

1.4 Atribuce státní příslušnosti právnických osob

V souvislosti s rozvojem ekonomiky a mezinárodní spolupráce v oblasti obchodu, od druhé poloviny 20. století, je třeba rozlišovat vedle státní příslušnosti fyzických osob i státní příslušnost osob právnických, neboť právě právnické osoby začínají mít v této době silný ekonomický vliv a je nutné jim poskytovat právní ochranu ze strany domovského státu.⁵¹ Určení státní příslušnosti právnických osob je také podstatné pro řešení sporů majících základ porušení mezinárodních pravidel o zacházení s jednotlivci či jejich majetkem. Ať již se to týká mezistátních sporů při uplatnění institutu diplomatické ochrany či tzv. sporů smíšených mezi státem a společnostmi (investorem).⁵²

Státní příslušnost právnických osob je v kompetenci každého státu, stejně jako je tomu v případě osob fyzických. Stejně tak je zde potřeba ono faktické pouto (*genuine link*), za které se pokládá:

- Místo inkorporace právnické osoby, tzn. stát, podle jehož právního řádu byla právnická osoba založena a registrována v příslušném rejstříku (*registration office*).
- Skutečné sídlo právnické osoby (*economic seat*).
- Převládající kapitálový zájem (*substantial beneficial interest*), tj. akcionářů- státní příslušnost právnické osoby se určuje dle státního občanství majoritních akcionářů (*national State of the shareholders*). Tento aspekt se však používá jen subsidiárně, nejčastěji v době válečného konfliktu.⁵³

⁵⁰ Vládní návrh zákona o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=827&CT1=0>>.

⁵¹ DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 252.

⁵² Tamtéž, s. 254.

⁵³ Tento princip se dle rozsudku MSD ze dne 5. února 1970 uplatnil i věci *Barcelona Traction*, ve kterém nešlo o válečný konflikt.

ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 341 - 343.

2. Dvojití státní občanství (bipolitismus)⁵⁴

Dvojití či vícetné státní občanství je stav, kdy dvě či více zemí považují současně jednu a tu samou osobu za svého státního občana.⁵⁵

Je nutné pojmově odlišit klasické dvojití státní občanství, kdy jsou obě občanství rovnocenná, od dvojitího státního občanství ve federaci (občanství federálního státu a občanství členského státu federace). Ve federaci může mít primární povahu státní občanství členského státu a občanství federace je od něj odvozeno (bývalá ČSFR), nebo naopak (USA), případně může dojít k částečné nezávislosti státního občanství federace a členského státu.⁵⁶

2.1 Vznik dvojitího občanství

Každý stát si samostatně v rámci své vnitrostátní právní úpravy stanoví, kdo jsou jeho státní občané. Důsledkem tohoto principu je vznik různorodých právních úprav a tím i možnost vzniku dvojitího občanství. Mezi další příčiny vzniku dvojitího občanství lze řadit pohyb obyvatel mezi státy a uzavírání manželství mezi občany různých států (smíšená manželství). V praxi nejčastěji dochází k následujícím situacím, jež mají za následek vznik dvojitího občanství:

- Narození dítěte rodičům s odlišným státním občanstvím. Pokud se právní řády obou těchto států řídí zásadou *ius sanguinis*, pak dítě nabývá občanství obou rodičů.
- Narození dítěte na území státu, jehož právní řád se řídí principem *ius soli*, avšak právní řád státu, jehož občanem je rodič/rodiče dítěte, se řídí principem *ius sanguinis*. Dítě nabude jak občanství státu kde se narodilo, tak i státu, jehož občané jsou jeho rodiče.
- V případě naturalizace, kdy právní úprava státu, o jehož občanství je požádáno, nevyžaduje vzdání se původního občanství a zároveň právní úprava státu, jehož občanství daná osoba měla do okamžiku naturalizace, nespojuje nabytí cizího státního občanství s pozbytím občanství dosavadního.

⁵⁴ V textu práce nebudou zaměřovány pojmy dvojití státní občanství a vícetné či vícečetné státní občanství.

⁵⁵ BARŠOVÁ, Andrea. *Vícečetné státní občanství: teoretické a praktické pohledy* [online]. Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 12. listopadu 2004 [cit. 25. února 2013]. Dostupné na <<http://poradna-prava.cz/diskriminace/bipoliti.phtml.htm>>.

⁵⁶ VALÁŠEK, Miloš, KUČERA, Viktor. *Státní občanství: komentář...*, s. 18.

- Sňatek občanů dvou různých států, za předpokladu, že právní úprava státu jednoho manžela umožňuje či usnadňuje nabytí občanství druhému manželovi, a současně právní úprava státu manžela nespojuje nabytí cizího občanství sňatkem či na jeho základě s pozbytím dosavadního občanství.⁵⁷
- K podobným situacím dochází též při legitimaci a adopci.⁵⁸

2.2 Vývoj dvojího občanství od nelibosti k toleranci

2.2.1 Dvojí občanství jako negativní jev

Institut občanství se vyvinul ze vztahu mezi panovníkem (suverénem) a jeho poddanými. Obyvatelstvo je jedním ze znaků suverénního státu a v dobách soutěžení a nepřátelských vztahů mezi státy byli společní občané více států samozřejmě nežádoucím jevem.⁵⁹ Dle amerického profesora Petera J. Spira vzbuzovalo dvojí občanství nelibost zejména kvůli tomu, že bylo chápáno jako porušení tradičního pojetí státu a jeho vztahu k jedinci.⁶⁰

Dvojí občanství bylo problematické i z hlediska diplomatické ochrany. Docházelo k situacím, kdy jeden stát hájil zájmy svého občana formou diplomatické ochrany vůči státu, jež stejného jedince také považoval za svého občana; takový člověk zůstal bez jakékoliv diplomatické ochrany a ocitl se tak svým postavením v roli bezdomovce (apolity, apatridy).⁶¹

O negativním postoji společnosti k dvojímu občanství lze hovořit také v případě závazku věrnosti a povinnosti k vojenské službě. Jako příklad lze uvést situaci v 19. století, kdy Velká Británie odváděla z amerických obchodních lodí do svého vojska Brity, kteří byli naturalizovaní v USA. Velká Británie je považovala za své občany, neboť se držela zásady, že britské státní občanství každého rozeného Brita nelze pozbyt.⁶² V této souvislosti je třeba zmínit i skutečnost, kdy jedna osoba měla závazek věrnosti současně ke dvěma státům. Problém nastal v případě nepřátelství mezi dvěma státy, protože pokud nastoupila tato osoba

⁵⁷ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí...*, s. 14 - 15.

⁵⁸ ČERNÝ, Jan, VALÁŠEK, Miloš. *České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. Praha: Linde Praha a.s., 1996, s. 28.

⁵⁹ BARŠOVÁ, Andrea. Dvojí občanství: lidské právo v post- nacionálním světě? *Sociální studia*, 2003, č. 9, s. 57.

⁶⁰ SPIRO, Peter J. *Embracing dual nationality* [online]. Carnegie Endowment for International Peace, 1. ledna 1999 [cit. 26. února 2013]. Dostupné na <<http://carnegieendowment.org/1999/01/01/embracing-dual-nationality/5148>>.

⁶¹ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 336.

⁶² VALÁŠEK, Miloš, KUČERA, Viktor. *Státní občanství: komentář...*, s. 20.

do služby v armádě v jednom státě, dopouštěla se tím vlastizrady ve státě druhém. Tyto problémy měla řešit *Úmluva o některých otázkách střetu zákonů o státním občanství* z roku 1930 a její prováděcí protokoly, zejména *Protokol o vojenských povinnostech v některých případech dvojího občanství*. Tento protokol stanovil, že pokud jednotlivec s dvojím občanstvím nemá skutečné pouto ke státu, bude zbaven vojenských závazků k tomuto státu. Takové řešení však nemělo téměř žádný efekt, neboť Úmluvu ratifikovalo či k ní přistoupilo jen 19 z 27 signatářských států. Následkem této nízké účasti bylo i postihování jedinců s dvojím občanstvím za vlastizrady v souvislosti z druhou světovou válkou.⁶³

Svůj postoj k dvojímu občanství vyjádřil v roce 1974 také německý Spolkový ústavní soud, který tento jev označil za zlo, kterému je nutno předcházet a eliminovat ho v zájmu států i občanů (tzv. „doktrína zla“, „*Übel-Doktrin*“).⁶⁴

Státy i mezinárodní společenství se snažily zamezit vzniku dvojího občanství a problémům s ním souvisejícím prostřednictvím bilaterálních i multilaterálních mezinárodních smluv.⁶⁵

2.2.2 Postupná cesta k akceptaci dvojího občanství

Průlom do problematiky dvojího občanství přinesly mezinárodní smlouvy. První významnou změnu lze sledovat již ve *Všeobecné deklaraci lidských práv* (1948). Tento dokument je důležitým mezníkem v oblasti ochrany práv jednotlivce a jejich uplatnění. Došlo k oslabení dosud neomezené fixní vazby jednotlivce na stát. V této souvislosti je třeba zmínit i další dokumenty upravující ochranu lidských práv. Jsou jimi: *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* (1950), *Úmluva o státním občanství vdáných žen* (1957), *Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace* (1965), *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* (1966) a *Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen* (1979).⁶⁶

Největší změny v postoji k dvojímu občanství se odehrály na půdě Rady Evropy. *Úmluva o omezení případů vícečetného občanství a vojenských povinností v případech vícečetného občanství* (1963) stále ještě zastávala názor, že dvojí občanství je nežádoucí a setrvala na principu jediného státního občanství, avšak

⁶³ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 336 – 337.

⁶⁴ BARŠOVÁ, Andrea. *Vícečetné státní občanství...*, [cit. 26. února 2013].

⁶⁵ VALÁŠEK, Miloš, KUČERA, Viktor. *Státní občanství: komentář...*, s. 20.

⁶⁶ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí...*, s. 17.

již ne absolutně. V případě, že osoba nabyla druhé občanství automaticky ze zákona, umožňovala tato Úmluva dvojí občanství. Dále upravovala i to, že osoba s dvojitým občanstvím nemusí konat vojenskou službu v obou státech, ale jen v jednom. Stejně jako A. Baršová se domnívám, že ač se tato Úmluva snažila zamezit vzniku dvojího občanství, šla mu naopak spíše vstříc, neboť výkon vojenské služby ve vícero státech byl jedním z hlavních důvodů proč se společnost stavěla k dvojitému občanství negativně. Protokol z roku 1993 novelizující Úmluvu byl k dvojitému občanství ještě liberálnější, neboť umožňoval nabytí dvojího občanství u dalších kategorií osob: u přistěhovalců druhé generace, u partnerů ve smíšených manželstvích a u jejich dětí.⁶⁷

2.2.3 Evropská úmluva o státním občanství

V r. 1992 Výbor expertů pro vícenásobné občanství navrhl vypracování studie, která by se týkala moderního řešení otázek státního občanství v nové úmluvě. Návrhem nové úmluvy se zabývaly Parlamentní shromáždění, Výbor pro lidská práva, Evropský výbor pro migraci, Výbor právních expertů pro mezinárodní právo veřejné *ad hoc* a Výbor expertů pro rodinné právo.⁶⁸ K podpisu byla Úmluva otevřena 6. listopadu 1997 ve Štrasburku.

Tato Úmluva má ve vývoji dvojího občanství zásadní význam. Nejen, že s dvojitým občanstvím počítá, ale zároveň mu poskytuje ochranu. Úprava několikerého občanství je obsažena v páté kapitole Úmluvy a stojí na dvou principech:

- volnost států v oblasti úpravy několikerého občanství,
- tolerance několikerého občanství v určitých případech.

Projevem této tolerance je zejména čl. 14 Úmluvy, který stanoví, že smluvní stát umožní dětem, které při narození automaticky nabyly různých státních občanství, aby si tato státní občanství zachovaly; stejně tak umožní svým občanům mít ještě další státní občanství v případech, kdy se tohoto dalšího státního občanství nabývá automaticky uzavřením manželství. Čl. 16 dále stanoví, že smluvní stát nebude podmiňovat nabytí nebo zachování svého občanství zřeknutím se nebo pozbytím občanství původního v případě, kdy toto zřeknutí se nebo pozbytí není možné nebo jej nelze rozumně požadovat. Revolučním ustanovením je čl. 17, který zakazuje

⁶⁷ BARŠOVÁ, Andrea. Dvojí občanství: lidské právo..., s. 59 – 60.

⁶⁸ MRÁZEK, Josef. Evropská úmluva o státním občanství a občanství EU. *Právní rozhledy*, 2004, č. 18, s. 668.

diskriminační chování státu vůči osobám s dvojitým státním občanstvím, když těmto osobám, které trvale pobývají na území smluvního státu, přiznává stejná práva a povinnosti jako mají ostatní občané tohoto státu (vyjma uplatňování norem o diplomatické a konzulární ochraně těchto osob a uplatňování norem mezinárodního práva soukromého jednotlivých smluvních států).

Sedmá kapitola Úmluvy se zabývá brannou povinností při několikerém státním občanství. Dle čl. 21 osoby, které mají státní občanství dvou nebo více smluvních států, budou plnit své branné povinnosti jen vůči jednomu z těchto států. Způsoby uplatnění tohoto principu mohou určit dohody mezi jednotlivými smluvními státy. Pokud však neexistuje žádná taková dohoda, použije se na tyto případy odst. 3 tohoto článku:

- a) Osoby vykonávají brannou povinnost vůči smluvnímu státu, na jehož území mají obvyklý trvalý pobyt. Do 19 let se však mohou rozhodnout sami v jakém státě, jehož občany jsou, se dobrovolně přihlásí k branné povinnosti. Skutečná doba vojenské služby v jednom státě však musí být minimálně rovna době vojenské služby požadované ve druhém státě.
- b) Osoby s trvalým pobytem mimo smluvní státy nebo ve státě, jehož občanem nejsou, si mohou zvolit, že vykonají vojenskou službu v kterémkoli smluvním státě, jehož jsou občany.
- c) Splní-li osoba brannou povinnost vůči některému smluvnímu státu, pak se bude považovat za splněnou i v dalších smluvních státech, jehož je občanem. To platí i v případě, že tak splnila před vstupem této Úmluvy v platnost nebo byla branné povinnosti zproštěna či vykonala civilní službu (čl. 22).
- d) Pokud osoba dle písm. a) splnila svou brannou povinnost a posléze změnila svůj trvalý pobyt na území jiného smluvního státu, jehož je občanem, bude podléhat záložní vojenské službě jen v tomto druhém státě.
- e) Použití tohoto článku neovlivní státní občanství dotčených osob.
- f) V případě vyhlášení mobilizace v jednom ze smluvních států, přestane být pro něj tento článek závazný.

2.2.4 Současný pohled na dvojí občanství

V současnosti začali lidé více migrovat, vzniká stále více smíšených manželství a tím se rodí více dětí majících dvojí občanství. To je důvodem, proč stále

více států začíná dvojí občanství akceptovat. Institut pro migrační politiku (*Migration policy institute*) v jedné ze svých studií z roku 2008 uvádí, že více než polovina zemí světa toleruje určitou formu nebo prvek dvojího státního občanství.⁶⁹ Tento nárůst států tolerujících dvojí občanství je dán také tím, že v dnešním světě výrazně pokleslo riziko války mezi demokratickými státy a proto lidé s dvojím občanstvím již nepředstavují pro tyto státy bezpečnostní riziko.⁷⁰ Dalším faktorem k toleranci dvojího občanství je i fakt, že ochrana osob již nadále není jen věcí státu dotčené osoby, ale je součástí mezinárodně uznaných lidských práv, jimiž mezinárodní společenství chrání osoby bez ohledu na jejich státní příslušnost.⁷¹

Dle T. Faista a J. Gerdese je dvojí občanství prostředkem ke zvýšení míry naturalizace. Domnívají se, že požadavek vzdání se dosavadního státního občanství je pro přistěhovalce velkou překážkou a tyto lidé se raději usadí ve státě, který jim umožní zachovat si své původní občanství. To dokazuje případ Nizozemí, kde mezi lety 1992 a 1997 prudce vzrostla míra naturalizace tureckých přistěhovalců, neboť v té době Nizozemí akceptovalo dvojí občanství bez výhrad. Naopak v sousedním Německu měla rovnocenná skupina tureckých přistěhovalců výrazně nižší míru naturalizace, neboť Německo dvojí občanství nepřijímalo. Stejně tak přistěhovalci v Kanadě mají větší sklon k naturalizaci než ti v USA. Důvodem je požadavek USA aby se tyto jedinci při naturalizaci vzdali svého dosavadního státního občanství.⁷²

Některé důležité "emigrační" státy jako např. Dominikánská republika, Korea, Mexiko, Filipíny a Turecko přijaly reformy, které umožňují svým občanům ponechat si své dosavadní státní občanství i při naturalizaci v jiném státě.⁷³ Dle M. Jonese – Correi jde v těchto státech o úmyslnou hospodářskou strategii, neboť velká část těchto přistěhovalců se usadí v některé z vyspělých zemí proto, aby mohla posílat peníze zpátky do své vlasti. Dle M. Matose je takové dvojí občanství příležitostí k tomu, aby mnozí z přistěhovalců do bohatých států světa ovlivnili život ve své rodné zemi k lepšímu.⁷⁴ Peter J. Spiro k tomu uvádí, že emigrační státy přijaly tyto reformy z důvodu národního zájmu, neboť emigranti do vyspělých států jsou pro ně

⁶⁹ FAIST, Thomas, GERDES, Jürgen. *Dual citizenship in an age of mobility*. Washington, DC: Migration policy institute, 2008, s. 3.

⁷⁰ SPIRO, Peter J. *Embracing dual nationality...*, [cit. 6. března 2013].

⁷¹ BARŠOVÁ, Andrea. *Dvojí občanství - lidské právo...*, s. 58.

⁷² FAIST, Thomas, GERDES, Jürgen. *Dual citizenship...*, s. 8 - 9.

⁷³ SPIRO, Peter J. A. *New International Law of Citizenship*. *American Journal of International Law*, 2011, vol. 105, no. 4, p. 736.

⁷⁴ *Dvojí občanství vyvolává debatu: je to snad dvousečný meč?* [online]. *Britské listy*, 30. března 1998 [cit. 8. března 2013]. Dostupné na <<http://www.britskelisty.cz/9803/19980330e.html>>.

důležitým zdrojem devizových prostředků a podnikatelského kapitálu.⁷⁵ Na druhou stranu R . Hansen a P . Weil tvrdí, že občané liberálních demokracií, kteří nabudou i občanství další země, mohou sloužit národním zájmům tím, že se stanou hlasateli demokratických a liberálních hodnot svých domovských společností v zahraničí. Mají-li občané západních liberálních demokracií navíc také občanství „méně než plně demokratické země“, může to být velkým přínosem pro Ameriku, Evropu i celý svět.⁷⁶

Vzestupnou tendenci uznávání dvojího občanství lze na regionální úrovni spatřovat v tom, že některé státy EU doposud odmítající přijmout dvojí občanství povolují svým občanům mít i občanství jiného členského státu EU.⁷⁷

⁷⁵ SPIRO, Peter J . Dual citizenship as human right. *International journal of constitutional law*. 2010, vol. 8 , no.1 , p. 117.

⁷⁶ BARŠOVÁ, Andrea. *Vícečetné státní občanství...*, [cit. 8. března 2013].

⁷⁷ BARŠOVÁ, Andrea. *Dvojí občanství: lidské právo...*, s. 59.

3. Náhled na dvojí občanství ve vybraných zemích

3.1 Velká Británie

Velká Británie je zemí velmi specifickou co se týče pohledu na dvojí občanství. Postoj k dvojímu občanství ve Velké Británii je a vždy byl velice liberální, což lze sledovat i v její historii.

Významným byl zákon o naturalizaci z roku 1870 (*Naturalisation Act*), který nově upravoval možnost pozbývat britské občanství (*expatriace*) a zároveň kodifikoval a rozšiřoval předpisy o naturalizaci, platné od roku 1844. Tento zákon (ani ty předchozí) nepožadoval vzdání se původního státního občanství při naturalizaci. V roce 1948 přijala Velká Británie první moderní zákon o občanství (*British Nationality Act*), který se však držel již zavedené praxe. Britský občan, který nabude cizí státní občanství, neztrácí automaticky britské občanství a stejně tak se cizinci nemusí vzdávat dosavadního státního občanství, pokud žádají o občanství ve Velké Británii. Pokud britský občan nabude cizí státní občanství, může britské občanství opustit jen tehdy, pokud se formálně britského občanství vzdá a zároveň je tento akt přijat ministerstvem vnitra.⁷⁸ Vzdání se britského občanství je tedy právem, nikoli povinností.

Vysvětlení pro tento liberální postoj lze nalézt ve vládním dokumentu k imigrační politice, zpracovaném ministerstvem vnitra Velké Británie, z února 2002. Je zde uvedeno, že „britská vláda vítá bohatou kulturní rozmanitost, kterou sebou do spojeného království přináší přistěhovalci. Naše společnost je multikulturní a je formována rozmanitostí lidí. Chceme, aby britské občanství jednoznačně odráželo rozmanitost původu, kultury a víry, jež jsou znaky Británie v jednadvacátém století. Vláda dále uznává, že v dnešním pohyblivějším světě, bude mít čím dál více lidí více než jedno státní občanství. Spojené království již dlouhou dobu přijímá ideu dvojího občanství. Lidé nejsou nuceni vzdát se svého původního občanství proto, aby se mohli stát Brity. Jsme si vědomi, že tyto lidi spojuje se svou původní vlastí pevné pouto. Jak jsme již uvedli ve strategii z roku 1998, je možné být občanem dvou zemí a zároveň být dobrým občanem zemí obou. Nicméně země trvalého pobytu může a měla by očekávat, aby se každý jedinec zavázal k přijetí odpovědnosti, stejně tak jako k právům, které institut občanství poskytuje. Vláda si je rovněž vědoma toho, že

⁷⁸ BARŠOVÁ, Andrea. *Vícečetné státní občanství...*, [cit. 10. března 2013].

pro některé cizince, kteří by chtěli získat britské občanství, to může být složité, protože stát, ze kterého pocházejí, může mít k dvojímu občanství jiný přístup a mohl by např. nepříznivým způsobem ovlivnit vlastnické právo občanů, kteří nabudou cizí státní občanství. Z toho důvodu vláda zastává názor, že by měla všem, jež se v Británii chtějí usadit, dopřát pocit toho, že jsou zde vítáni a ceněni, bez ohledu na to zda získají britské občanství či nikoli. Domníváme se však také, že stát se britským občanem je významný krok, který by měl znamenat víc, než jen nárok na britský pas. Britské občanství v sobě zahrnuje i důležitá politická práva, jež jsou občanům poskytována v plné míře, a to zejména právo volit a být volen ve vnitrostátních i evropských volbách. Získání britského občanství by však mělo znamenat i závazek k plnému zapojení nového občana do britské společnosti a tím přispět k sociální soudržnosti státu.⁷⁹

3.2 Německo

Svým postojem k dvojímu občanství je Německo zemí spíše konzervativní. V posledních několika letech však tento přístup liberalizuje. Děje se tak především díky politickému tlaku, jež je na vládu vyvíjen zejména ze strany imigrantů, kterých je v Německu více než sedm miliónů.⁸⁰

První zákon o státním občanství z 22. července 1913 (*Reich – und Staatsangehörigkeitsgesetz*) byl založen na principu, že státní občanství se nabývá postoupením z rodičů na děti. Naturalizace měla být pouze výjimečným završením imigračního procesu.⁸¹ V roce 1949 se Spolková republika Německo rozhodla, že spíše než přijímat zcela nový zákon raději naváže na zákon z roku 1913. Vedle změn provedených Spojenými mocnostmi v letech 1945 – 1949, byl zákon z roku 1913 změněn třemi dodatky. První dodatek z roku 1955 zrušil německá občanství udělená kolektivní naturalizací k níž docházelo mezi lety 1938 – 1945.⁸² Druhý dodatek z roku 1956 zrušil německá občanství kolektivně udělená rakouským občanům. Ti jej mohli znovu získat prokázáním trvalého pobytu na území Německa. Třetí dodatek z roku 1957 a následná legislativa z roku 1969 zavedla rovné

⁷⁹ Secure Borders, Safe Haven. *Integration with Diversity in Modern Britain*. Home Office. February 2002, s. 29 - 30.

⁸⁰ BARŠOVÁ, Andrea. *Vícečetné státní občanství...*, [cit. 11. března 2013].

⁸¹ Tamtéž.

⁸² To se týkalo občanů Rakouska, Lucemburska, Itálie, Francie a Belgie a zároveň tento zákon potvrdil akty kolektivního udělení německého občanství německým obyvatelům předválečného Československa, Polska, Slovinska a Ukrajiny.
EMMERT, František. *Česká republika a dvojí...*, s. 105.

zacházení mužů a žen ve vztahu k nabytí německého občanství manželi a potomky německých občanů.⁸³

V roce 1990 Spolkový sněm podstatně ulehčil mladým cizincům ve věku 16 – 23 let získání německého občanství za předpokladu, že se vzdali svého původního občanství, žili v Německu legálně a nepřetržitě po dobu osmi let, nejméně šest let zde navštěvovali školu a nebyli trestně stíháni. Nabytí německého občanství pro přistěhovalce první generace bylo rovněž zjednodušeno za splnění následujících podmínek: Obvyklý pobyt v Německu alespoň patnáct let, vzdání se původního občanství, čistý trestní rejstřík a ekonomická soběstačnost. Toto zjednodušení bylo později vtěleno přímo do zákona, čímž došlo k omezení správního uvážení. Zákon však uváděl řadu výjimek pro případy, kdy se cizinec nemůže vzdát svého původního občanství nebo tak může učinit jen za velmi ztížených podmínek, mezi které patří např. vyžadování vojenské služby.⁸⁴

Nový státoobčanský zákon, který byl přijat 15. července 1999 a účinnosti nabyl 1. ledna 2000, přinesl velké změny v náhledu na dvojí občanství. Nově byl zaveden princip *ius soli*. Má-li alespoň jeden rodič v Německu povolení k dlouhodobému pobytu nejméně osm let nebo povolení k trvalému pobytu tři roky, pak jeho děti narozením nabývají německé občanství. To však bylo doplněno opčním modelem, aby nedocházelo k velkému nárůstu osob s dvojím občanstvím. Vzniká tzv. „kvazi občanství“ neboť osoba jež nabude německé občanství na základě principu *ius soli*, musí v 18 letech prohlásit, zda si chce německé občanství ponechat a zároveň, že se vzdává svého druhého občanství, jehož skutečné pozbytí musí úřadům doložit nejpozději do 23 let svého života. V opačném případě německé občanství zanikne. Tímto zákonem byl rovněž zjednodušen proces naturalizace, když byla zkrácena doba obvyklého pobytu z patnácti na osm let. Dále byly rozšířeny výjimky z nutnosti pozbytí dosavadní státní občanství např. vysoké poplatky. Pozbytí dosavadního občanství se již nepožaduje po občanech ostatních členských států EU, je-li ze strany těchto států zajištěna reciprocita.⁸⁵ Tyto změny posouvají Německo čím dál blíže k akceptaci dvojího občanství.

Dalším mezníkem byl rok 2007, kdy byl přijat zákon, kterým se provádí směrnice EU z oblasti přistěhovaleckého a azylového práva. Tento zákon ruší

⁸³ HAILBRONNER, Kay. *Country Report: Germany*. EUDO Citizenship Observatory, 2012, s. 2.

⁸⁴ Tamtéž, s. 4.

⁸⁵ Tamtéž, s. 6 – 7.

podmínku reciprocity a rozšiřuje okruh států, jejichž občané nemusí při naturalizaci v Německu pozbývat své původní občanství, o Švýcarsko. A naopak němečtí občané, kteří žádají o občanství v některém členském státě EU nebo ve Švýcarsku, nemusí žádat o zvláštní povolení k zachování německého občanství.⁸⁶

Zajímavý je fakt, že potomci osob, jimž bylo v letech 1938 – 1945 hromadně uděleno německé občanství (viz. dodatek k zákonu o státním občanství z roku 1955), mohou v současnosti obnovit své německé občanství, a to bez ztráty svého dosavadního občanství, neboť nejde o naturalizaci jako takovou. Jde pouze o potvrzení právně existujícího stavu. Není třeba skládat jakoukoli jazykovou zkoušku či se stěhovat do Německa. Příslušný německý úřad, na základě dodaných podkladů zjišťuje, zda je žadatel dle platných spolkových zákonů občanem Německa již od narození.⁸⁷

3.3 Francie

Francouzský postoj k dvojímu občanství je rovněž velmi specifický. Ve srovnání s Velkou Británií a Německem se však přístup Francie k tomuto institutu jeví být více lhostejným.

Napoleonský občanský zákoník (*Code Civil*) z roku 1804 zavedl do francouzského práva princip *ius sanguinis*, jenž se v průběhu 19. století rozšířil po celé Evropě.⁸⁸ V případě naturalizace v jiném státě neboli příklonu k jinému suverénovi, zavedl tento zákoník ztrátu francouzského občanství. Dvojí občanství zůstávalo nedotčeno pouze v případě, že cizí státní občanství bylo nabyto jinak, než jako výslovný dobrovolný akt ve prospěch cizího státu. Jiná byla a stále je situace u přistěhovalců, pro něž zákoník z roku 1804 ani žádný další zákon nikdy nestanovil podmínku pozbytí dosavadního občanství v případě naturalizace ve Francii.⁸⁹

Další novinkou bylo zavedení opčního principu „dvojí *ius soli*“ (*double ius soli*) v roce 1851. Znamenalo to, že dítě narozené na území Francie, jehož otec se rovněž narodil ve Francii, získává francouzské státní občanství, pokud ho v 18

⁸⁶ HAILBRONNER, Kay. *Country Report: Germany...*, s. 10 - 12.

⁸⁷ EMMERT, František. *Jak získat německé občanství* [online]. Europass: německé občanství po předcích/možnost dvojího občanství, 2011 [cit. 12. března 2013]. Dostupné na <<http://www.nemecke-obcanstvi.cz/dvoji-obcanstvi/>>.

⁸⁸ BERTOSSI, Christophe, HAJJAT, Abdellali. *Country Report: France*. EUDO Citizenship Observatory, 2013, s. 2.

⁸⁹ BARŠOVÁ, Andrea. *Vícečetné státní občanství...*, [cit. 14. března 2013].

letech neodmítne. Tuto změnu lze chápat jako reakci na rozmach imigrace a snahu ze strany Francie o následnou asimilaci imigrantů.⁹⁰

Značná vlna přistěhovalců rovněž zapříčinila přijetí zákona v roce 1889. Ten dal dětem narozeným ve Francii a trvale zde žijícím do 18 let francouzské občanství. Žádný z posledně zmiňovaných zákonů eventualitu dvojího občanství nijak neřešil.⁹¹

Po první světové válce se Francie potýkala s nedostatkem nových občanů, a to i přes populační růst ve 20. letech 19. století. Proto se tímto problémem začal zabývat francouzský parlament a v roce 1927 schválil nový, velmi liberální zákoník o státním občanství. Cílem nové úpravy bylo zvýšit počet naturalizovaných osob. Francouzským občankám, jež se provdaly za cizince, bylo umožněno ponechat si francouzské občanství a převést ho také na své děti (do té doby to bylo umožněno pouze mužům). Nově byla také zkrácena doba trvalého pobytu, jako jednoho z požadavků pro naturalizaci z deseti na tři léta. Zákonodárce rovněž zavedl dva způsoby jak lze odmítnou „nežádoucí“ cizince, a to zrušením občanství nabytého naturalizací (*Déchéance*) a správním uvážením dostatečné asimilace cizince, jež bylo svěřeno do rukou státních úředníků.⁹²

V průběhu druhé světové války došlo k omezení volebních práv nově naturalizovaných cizinců. Nemohli volit ani být voleni do státních funkcí po dobu pěti let ani pracovat ve státní správě. Byla zesílena pravomoc rušit občanství získaná na základě naturalizace. Získání občanství na základě uzavření manželství bylo rovněž omezeno a podmíněno státním souhlasem.⁹³

Po druhé světové válce se Generál de Gaulle snažil vrátit vše do stavu, jenž ve Francii existoval před válkou včetně problematiky státního občanství. V roce 1945 byl přijat nový zákoník o státním občanství, jenž velmi čerpal z předválečné legislativy.⁹⁴ Tento zákon šel v toleranci dvojího občanství ještě dál než předchozí právní úpravy, jelikož dovoloval francouzským občanům, kteří požádají o občanství v jiném státě ponechat si francouzské občanství. Tento postoj Francie zastávala až do roku 1973, kdy přistoupila k *Úmluvě o omezení případů vícečetného občanství a vojenských povinností v případech vícečetného občanství* (1963). Francouzi, kteří se chtějí stát občany jiného smluvního státu, si nemohou ponechat francouzské

⁹⁰ BERTOSSİ, Christophe, HAJJAT, Abdellali. *Country Report: France...*, 2013, s. 4.

⁹¹ BARŠOVÁ, Andrea. *Vícečetné státní občanství...*, [cit. 18. března 2013].

⁹² BERTOSSİ, Christophe, HAJJAT, Abdellali. *Country Report: France...*, s. 5.

⁹³ Tamtéž, s. 6.

⁹⁴ Tamtéž, s. 6 – 7.

občanství (u jiných než smluvních států byla možnost dvojího občanství zachována).⁹⁵

Během let se však situace velmi změnila. S obrovským nárůstem přistěhovalců (především ze zemí severní Afriky) se do popředí politických debat dostala otázka, jak proces imigrace omezit nebo dokonce úplně zastavit. Dle francouzského deníku *Le Figaro* žádala v roce 2011 Marine le Pen, předsedkyně Národní fronty (*front national*), poslance, aby zrušili možnost dvojího občanství a bipolitům dali na výběr mezi Francií a jinou zemí. Jako důvod tohoto radikálního řešení uvádí „explozi“ počtu osob s dvojím občanstvím, kdy počet francouzsko-alžírských občanů žijících ve Francii šplhá ke čtyřem miliónům. Další velký problém vidí v právu bipolitů volit v hlavních volbách v obou zemích a také v tom, že loajalita, jež mají bipolitové ke dvěma státům může ovlivnit zahraniční politiku Francie. Podobný postoj jako le Pen zaujímá také bývalý francouzský prezident Nicolas Sarkozy.⁹⁶

Navzdory těmto návrhům zůstává francouzský postoj k dvojímu občanství i nadále tolerantní.

⁹⁵ BARŠOVÁ, Andrea. *Vícečetné státní občanství...*, [cit. 18. března 2013].

⁹⁶ PERRAULT, Guillaume, WAINTRAUB, Judith, GARAT, Jean-Baptiste. *Marine Le Pen demande la fin de la binationalité* [online]. *Le Figaro*, 1. června 2011 [cit. 18. března 2013]. Dostupné na <<http://www.lefigaro.fr/politique/2011/06/01/01002-20110601ARTFIG00664-marine-le-pen-demande-la-fin-de-la-binationalite.php>>.

4. Problematika dvojího občanství ve vztahu k Československu, České republice a Slovenské republice

Cílem této kapitoly je přiblížení negativního přístupu Československa k dvojímu občanství, zejména v souvislosti s uzavíráním dvoustranných smluv o zamezení vzniku dvojího občanství a rozdílný pohled České a Slovenské republiky na dvojí občanství po rozpadu federace.

4.1 Bilaterální smlouvy o zamezení vzniku dvojího občanství

Mezi lety 1928 – 1984 uzavřela Československá republika celkem osm dvoustranných smluv, jež měly zabránit vzniku dvojího občanství. Důvodem byl především odmítavý postoj k dvojímu občanství, které bylo většinou světa považováno za nežádoucí jev, kterému je třeba předcházet. Tyto smlouvy lze řadit do dvou kategorií:

1. *Úmluva s USA o naturalizaci z roku 1928*
2. Sedm smluv se socialistickými zeměmi bývalého východního bloku o zamezení vzniku dvojího občanství z let 1957 – 1984.⁹⁷

4.1.1 *Úmluva se Spojenými státy americkými o naturalizaci*

Úmluva o naturalizaci mezi Československem a Spojenými státy americkými měla za účel zabránit vzniku souběžného občanství těchto států.⁹⁸ Potřeba takové úpravy vycházela zejména z vysokého počtu československých přistěhovalců do USA. Úmluva však byla zcela reciproční a vztahovala se i na americké občany pobývající trvale v Československu. Úmluva byla podepsána 16. července 1928 v Praze. Do československých právních předpisů byla inkorporována 7. prosince 1929 formou zákona č. 169/1929 Sb., který měl zpětnou účinnost již od 14. listopadu 1929. Ač byla tato úmluva velmi krátká (obsahuje pouze 4 krátké články), činil v praxi její výklad nemalé potíže.⁹⁹

První problém lze shledat v otázce retroaktivity této Úmluvy, neboť Čl. 1 stanovil, že příslušníci USA, kteří byli nebo budou naturalizováni v Československu, ztratí svou dřívější příslušnost (to platilo i naopak pro Čechoslováky naturalizované

⁹⁷ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí...*, 2011, s. 63.

⁹⁸ MIKULE, Vladimír. *Úmluva se Spojenými státy americkými o naturalizaci. Správní právo*, 1995, roč. 28, č. 6., s. 321.

⁹⁹ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí...*, 2011, s. 63 - 64.

v USA). Otázkou je, zda se formulace „byli naturalizováni“ vztahuje pouze na období mezi začátkem účinnosti této smlouvy a pozdější publikací ve sbírce zákonů (14. listopad a 7. prosinec) nebo na celé období od vzniku samostatného Československa. S ohledem na prováděcí předpis, jímž se provádí tato Úmluva (č. 60/1930 Sb.) a obdobnou Úmluvu, kterou uzavřelo v roce 1871 se Spojenými státy i Rakousko-Uhersko lze konstatovat, že Československé státní občanství pozbyly všechny osoby, které v letech 1918 - 1929 získaly americké občanství naturalizací.¹⁰⁰

Čl. 1 odst. 3 formuloval pravidlo, že po dobu válečného stavu, v němž by se nacházel jeden ze smluvních států, je pozastavena platnost této Úmluvy. To znamenalo, že po dobu válečného stavu naturalizované osoby neztrácely své původní občanství. A právě pojem válečný stav se stal dalším výkladovým problémem v souvislosti s druhou světovou válkou a restitučními nároky v Československu po roce 1989. Problematickým se jeví vymezení trvání válečného stavu. USA se přiklání k historickému výkladu, že druhá světová válka trvala od 1. září 1939 do 2. září 1945 (první dva roky však byly Spojené státy oficiálně neutrální). Česká republika se zabývala trváním válečného stavu především v souvislosti s možnými restituenty po roce 1989. Ústavní soud ČR v roce 1997 vymezil trvání válečného stavu od 17. září 1938 do 7. května 1957, tedy od začátku agrese Německa vůči Československu až do znovunavázání diplomatických styků s Japonskem. Nejvyšší soud ČR však v roce 2000 konstatoval, že ač Ústavního soud ČR v roce 1997 výrazně prodloužil dobu válečného stavu, stejně tím nijak řady restituentů nerozšířil, neboť osoby v této době naturalizované v USA pozbyly československé občanství k 8. květnu 1957. Ustanovení čl. 1 odst. 3 o pozastavení platnosti Úmluvy nerušilo důvody ke ztrátě československého občanství, pouze odkládalo účinek jeho ztráty.¹⁰¹

V roce 1967 došly americké soudy k nové interpretaci americké Ústavy, podle níž americký občan ztrácí své americké občanství jen pokud se ho výslovně vzdá.¹⁰² Pokud tedy americký občan nabude další občanství v jiné zemi, pak své původní občanství neztratí, pokud se ho výslovně nevzdá (např. před konzulem USA

¹⁰⁰ Úmluva z roku 1871 byla závazná i pro nástupnické státy Rakouska – Uherska, k nimž patřilo i Československo.

EMMERT, František. *Česká republika a dvojí...*, s. 65 - 66.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 66 – 70.

¹⁰² Více viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Afroyim vs. Rusko, ze dne 29. května 1967 č. 387 U.S. 253 (1967).

v příslušné zemi). Od té doby Spojené státy přestávaly automaticky zbavovat osoby naturalizované v Československu amerického občanství a tím formálně porušovaly československo-americkou smlouvu o naturalizaci z roku 1928. USA začaly dvojí občanství tolerovat už dříve, když Nejvyšší soud USA konstatoval, že dvojí občanství je stavem, jež právo dávno uznalo, a že osoba může být příslušníkem dvou zemí a vykonávat práva a povinnosti v obou těchto zemích.¹⁰³

Domnívám se, že tento rozpor české a americké právní úpravy ve vztahu k dvojímu občanství byl jednou z příčin zrušení této smlouvy ke dni 20. srpna 1997.¹⁰⁴

4.1.2 Bilaterální smlouvy o úpravě dvojího občanství se socialistickými státy

Tyto smlouvy zdaleka nedosahovaly významu Úmluvy z roku 1928 s USA, neboť se dotýkaly výrazně nižšího počtu jednotlivců. V té době docházelo v celém východním bloku k uzavírání obdobných smluv. Československo neuzavřelo smlouvu o zamezení vzniku dvojího občanství pouze s Rumunskem. Všechny smlouvy obsahovaly tyto společné zásady:

- Osoby, které měly občanství obou smluvních stran se ve stanovené lhůtě musely rozhodnout jen pro jedno občanství. Pokud tak neučinily, bylo jim přiděleno občanství státu, v němž měly poslední trvalé bydliště.
- Dítě narozené osobám s občanstvím dvou smluvních států nabylo občanství pouze jednoho státu dle trvalého bydliště rodičů nebo rodiče, jemuž bylo dítě svěřeno do péče.
- Závazek smluvní strany, že poskytne své občanství občanovi druhého státu pouze tehdy, bude-li propuštěn ze svého dosavadního státního občanství.¹⁰⁵

Jedná se o tyto bilaterální smlouvy:

1. *Úmluva mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o úpravě státního občanství osob s dvojím občanstvím* ze dne 5. října 1957 (vyhl. č. 47/1958 Sb.).
2. *Úmluva mezi československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o úpravě některých otázek státního občanství* ze dne 4. listopadu

¹⁰³ Více viz. Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Kawakita vs. USA, ze dne 2. června 1952, č. 343 U.S. 717 (1952).

PĚCHOTA, Vratislav. Otázky dvojího státního občanství ve světle československo - americké smlouvy z roku 1928 a amerického práva. *Právník*, 1995, roč. 134, č. 7, s. 662 - 672.

¹⁰⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 229/1997 Sb. o ukončení platnosti Úmluvy o naturalizaci mezi Československem a Spojenými státy americkými vyhlášené pod č. 169/1929 Sb.

¹⁰⁵ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí...*, 2011, s. 70 - 72.

- 1960 (vyhl. č. 37/1961Sb.). Tato Úmluva pozbyla platnosti 17. října 1996 sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2000 Sb. m. s.
3. *Úmluva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o úpravě otázek týkajících se dvojího státního občanství* ze dne 17. května 1965 (vyhl. č. 71/1966 Sb.). Tato Úmluva pozbyla platnosti 20. května 2001 sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 123/2001 Sb. m. s.
 4. *Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Německou demokratickou republikou o úpravě dvojího státního občanství* ze dne 10. října 1973 (vyhl. č. 37/1974 Sb.). Tato smlouva pozbyla platnosti 3. října 1990 sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 123/1994 Sb.
 5. *Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Bulharskou lidovou republikou o úpravě dvojího státního občanství* ze dne 31. května 1974 (vyhl. č. 61/1975 Sb.). Smlouva pozbyla platnosti vypovězením ze strany Bulharska dne 4. května 1995.
 6. *Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o zamezení vzniku dvojího státního občanství* ze dne 6. června 1980 (vyhl. č. 71/1981 Sb.). Tato Smlouva nahrazovala Úmluvu mezi ČSR a SSSR o úpravě státního občanství osob s dvojím občanstvím ze dne 5. října 1957. Platnosti pozbyla 5. července 2006 sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 73/2006 Sb. m. s.
 7. *Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o úpravě dvojího státního občanství* ze dne 9. července 1984 (vyhl. č. 96/1985 Sb.). Platnosti pozbyla 20. listopadu 2005 sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 77/2005 Sb. m. s., ale pouze výslovně s Ruskou federací, Běloruskem a Kirgizíí.¹⁰⁶

Všechny tyto smlouvy již byly vypovězeny, avšak význam mají i v současnosti, protože je nutné podle nich zkoumat, kdo měl jaké občanství v době jejich platnosti. J. Filip upozornil na otázku, zda je Česká republika těmito smlouvami stále vázána, a to z toho důvodu, že došlo k zániku těchto států a vzniku států nových, nástupnických. Vznik samostatné ČR problémem není, neboť dle čl. 5 odst. 2 ústavního zákona ČNR č. 4 /1993 přebírá ČR práva a závazky, které pro ČSFR plynuly z mezinárodního práva ke dni jejího zániku. Problém není ani se smlouvou

¹⁰⁶ ČERNÝ, Jan, VALÁŠEK, Miloš. *České státní občanství...*, s. 131 - 132. EMMERT, František. *Česká republika a dvojí...*, s. 71 – 72.

s NDR, protože ta zanikla spolu s NDR 3. října 1990, což bylo následně oběma státy potvrzeno. Problém lze spatřovat v platnosti úmluvy se SSSR, poněvadž nástupnickými státy jsou vedle Ruské federace (s níž problémy nejsou) také všechny bývalé svazové republiky vyjma Litvy, Lotyšska a Estonska.¹⁰⁷

Dalším problémem je absence výslovného odkazu na tyto smlouvy v českém právním řádu. Tím, že zákon o státním občanství ČR zrušil od 1. ledna 1993 zákon ČNR č. 39/1969 Sb. zrušil také odkaz na tyto mezinárodní smlouvy, jenž byl obsažen § 22 odst. 3 tohoto zákona. Vnitrostátní použitelnost mezinárodních smluv, které nespádají pod čl. 10 Ústavy ČR, je podmíněna existencí takového odkazu. Řešením by mohlo být, pokud by byl nárok na zachování občanství zařazen mezi lidská práva. Dané smlouvy by v takovém případě spadaly pod zmiňovaný čl. 10 Ústavy ČR. V opačném případě by nebyly vnitrostátně použitelné, protože by neměly zákonný podklad.¹⁰⁸

4.2 Postoj Slovenské republiky k dvojímu občanství po rozpadu federace

Od vzniku samostatné Slovenské republiky v roce 1993 až do roku 2010 nebyl ve dvojím občanství spatřován žádný problém. Slovensko se svým postojem k dvojímu občanství řadilo k nejliberálnějším státům Evropy. Zlom přišel 26. května 2010, kdy Maďarsko přijalo novelu zákona o občanství, která umožňovala Maďarům ze sousedních států, aby nabyli maďarské občanství bez toho, aby předtím nějakou dobu v Maďarsku žili.¹⁰⁹ To vzbudilo na politické scéně Slovenska velkou vlnu nevole. Reakce slovenské vlády na nový maďarský zákon o státním občanství byla velmi ukvapená. Ještě téhož dne došlo po zkráceném legislativním procesu k vyhlášení zákona č. 250/2010 Z.z., jímž se mění a doplňuje zákon o státním občanství Slovenské republiky.¹¹⁰ Ten nově upravil ztrátu slovenského občanství v případě, že občan Slovenské republiky nabude cizí státní občanství na základě výslovného projevu vůle. Ke ztrátě slovenského občanství nedojde, pokud je cizí občanství nabyto narozením či v souvislosti se sňatkem pokud k nabytí občanství

¹⁰⁷ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu...*, s. 24 - 25.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ MORVAY, Peter. *Orbán presadil zákon o dvojakom občianstve* [online]. SMEsk, 26. května 2010 [cit. 25. března 2013]. Dostupné na <<http://www.sme.sk/c/5392725/orban-presadil-zakon-o-dvojakom-obcianstve.html>>.

¹¹⁰ KANDALEC, Pavel. Úvaha nad vícerym státním občanstvím na pozadí slovensko-maďarského sporu. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19. č. 3, s. 77.

došlo až za trvání manželství.¹¹¹ Jako vzor k této nové právní úpravě si slovenský zákonodárce vybral zákon o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky. Tato volba nebyla příliš šťastná, jelikož český státoobčanský zákon je již zastaralý a delší dobu je terčem kritiky. Navíc v současné době leží v parlamentu nový zákon a o státním občanství. Nová slovenská právní úprava zasáhla také nadstandardní česko-slovenské vztahy. Ačkoliv je inspirována českým zákonem, zcela vypustila § 18 odst. 2 zákona o státním občanství ČR, dle kterého je české státní občanství zachováno i přes nabytí slovenského státního občanství. Nejednalo se o úmyslné vypuštění tohoto paragrafu, ale o důsledek ukvapeného a nerozváženého rozhodnutí slovenské vlády. Nejedná se zde ani o změnu přístupu k dvojímu občanství obecně, neboť Slovensko stále připouští dvojí občanství, v případech, kdy si cizinec naturalizovaný na Slovensku smí ponechat své původní občanství (pokud to připouští právní úprava dosavadního státu).¹¹² Ani v očích široké veřejnosti se tento radikální krok nesetkal s příliš velkým ohlasem. Skupina poslanců Národní rady SR podala v roce 2011 k Ústavnímu soudu SR návrh na přezkoumání ústavnosti této novely zákona o státním občanství. Ve věci dosud nebylo rozhodnuto. Jak uvedla SITA (*Slovenská tlačová agentúra*), předseda slovenské vlády R. Fico a vysoký komisař OBSE pro otázky národnostních menšin Knut Vollebaek se shodli na tom, že nejvhodnější způsob jak tuto situaci řešit je zrušení těchto nově přijatých slovenských a maďarských zákonů a vznik dohody mezi Slovenskem a Maďarskem ve formě mezinárodní smlouvy, která by upravila problematiku nabytí druhého občanství.¹¹³

4.3 Postoj České republiky k dvojímu občanství po rozpadu federace

Česká republika se již tradičně řadí mezi státy, jež mají k dvojímu občanství negativní přístup. Navázala na právní úpravu ČSFR a zavedla do svého právního řádu zásadu jediného výlučného občanství a zásadu předcházení vzniku dvojího

¹¹¹ BALOG, Boris. Dual citizenship as a new constitutional problem in the Slovak republic. In: *Dny práva - 2010: 4. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1063.

¹¹² KANDALEC, Pavel. Úvaha nad vícerym státním občanstvím..., s. 77- 82.

¹¹³ *Otázku dvojákeho občianstva by mala riešiť medzinárodná zmluva* [online]. Topky.sk, 10. října 2012 [cit. 25. března 2013]. Dostupné na <<http://www.topky.sk/cl/100535/1327307/Otazku-dvojakeho-obcianstva-by-mala-riesit-medzinarodna-zmluva>>.

občanství.¹¹⁴ To dokazuje § 7 zákona o státním občanství ČR, jenž pro udělení českého státního občanství požaduje mimo jiné také doklad o tom, že osoba žádající o české státní občanství nabytím státního občanství České republiky pozbuje dosavadní státní občanství, nebo prokáže, že pozbyla dosavadní státní občanství. Dle § 17 zákona o státním občanství ČR pozbuje státní občan České republiky české státní občanství dnem, kdy na základě výslovného projevu vůle (žádost, prohlášení, souhlas nebo jiný úkon směřující k nabytí cizího státního občanství) dobrovolně nabude cizí státní občanství. Před novelou zákona o státním občanství ČR z 29. října 2003 stanovil § 17 výjimku z pozbytí českého státního občanství pokud bylo cizí státní občanství nabyto v souvislosti s uzavřením manželství nebo narozením. České úřady dříve tento paragraf vykládaly velmi striktně, a to tak, že k pozbytí českého občanství nedošlo jen tehdy, pokud k nabytí cizího občanství došlo automaticky v okamžiku uzavření manželství. Zmíněná novela z roku 2003 liberalizovala tento výklad tím způsobem, že změnila formulaci § 17 tak, že stanovuje výjimku z pozbytí českého státního občanství v případě, že k nabytí cizího státního občanství dojde v souvislosti s uzavřením manželství s cizím státním občanem za předpokladu, že došlo k nabytí cizího státního občanství manžela za trvání manželství.¹¹⁵ To rozšířilo okruh osob s dvojím státním občanstvím o případy, kdy např. manželka zažádá o občanství svého manžela až po svatbě, avšak jen za trvání manželství. Tato změna je důsledkem mezinárodních závazků, které Česká republika přijala. Dle mého názoru došlo touto novelizací k malému posunu směrem k toleranci dvojího občanství.

Velký posun však spatřuji ve vládním návrhu nového zákona o státním občanství České republiky, který v současné době prošel všemi výbory a nachází se ve druhém čtení v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.¹¹⁶ K žádosti o udělení českého státního občanství již nebude třeba dokládat pozbytí dosavadního státního občanství a tím bude umožněn vznik dvojího státního občanství. Stejně tak nebude možné pozbytí české státní občanství tím, že český občan na vlastní žádost získá cizí státní občanství. Jediným možným způsobem pozbytí českého státního občanství bude prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky za současného splnění těchto podmínek:

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu České republiky č. 6 /1996 Sb. *Právní rádce*, 1997, roč. 5, č. 5, s. 31.

¹¹⁵ KANDALEC, Pavel. Úvaha nad vícerym státním občanstvím..., s. 80 - 81.

¹¹⁶ Stav k 26. březnu 2013.

1. Osoba prohlašující vzdání se českého občanství se trvale zdržuje v cizině,
2. není v ČR přihlášena k trvalému pobytu a
3. je zároveň státním občanem cizího státu nebo žádá o nabytí cizího státního občanství a prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky činí v souvislosti s nabytím tohoto státního občanství.¹¹⁷

Tímto zákonem by se Česká republika přidala k současnému celosvětovému trendu, kterým je tolerance dvojího státního občanství.

¹¹⁷ Vládní návrh zákona o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky). Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=827>>.

5. Výhody a nevýhody dvojího státního občanství

Cílem této kapitoly je zjistit, jaké jsou výhody a nevýhody dvojího státního občanství a odpovědět na otázku, zda je dvojí státní občanství institutem pozitivním či negativním.

V oblasti rodinného práva je výhodou vícerého státního občanství především státoobčanská jednota rodičů a dětí. Ta je zárukou pro kvalitní rodinný život smíšených rodin. Oporu tohoto tvrzení lze nalézt v čl. 14 *Evropské úmluvy o státním občanství*, který umožňuje dětem ze smíšených rodin mít státní občanství obou rodičů. Podobně také v čl. 8 *Evropské úmluvy o lidských právech*, jehož účelem je chránit právo na rodinný život.¹¹⁸

Být občanem určitého státu vždy přináší lepší právní postavení než být pouhým cizincem. Pouze občan smí v některých zemích vykonávat většinu ústavních či jiných veřejných funkcí. V tomto kontextu lze v bipolaritě spatřovat další výhodu. Bipolita, jenž ve svém domovském státě získal kvalitní odborné vzdělání a bohaté profesní zkušenosti a v jiném státě bude vykonávat povolání či funkci příslušející pouze jeho státním občanům, může být pro tento druhý stát obrovským přínosem. Druhé občanství může být výhodou také pro jednotlivce. Pokud se občan třetího státu stane rovněž občanem státu EU, získá tím lepší příležitost při uplatnění na trhu práce v EU.¹¹⁹

P. J. Spiro shledává ve dvojím občanství nástroj k prosazení ideje globální demokracie a tím rozšíření demokracie i v nedemokratických zemích.¹²⁰

V současném rychle se rozvíjejícím světě je cestování za hranice a setrvání tam po delší dobu zcela běžnou záležitostí. Moderní společnost dnes hojně využívá příležitost studovat či pracovat v zahraničí a svět se tak stává čím dál provázanějším. Potřeba vzniku dvojího občanství jde ruku v ruce s rozvojem dnešní společnosti. Proto je dnes již možné vyvracet mnohé argumenty svědčící v neprospěch vzniku dvojího občanství jako jsou např.: branná povinnost či problematika diplomatické ochrany. Dle D. A. Martina lze tyto argumenty vyvracet také v důsledku politických změn jako je konec studené války, vznik evropské integrace a severoatlantické aliance či rozvoj profesionálních armád.¹²¹

¹¹⁸ BARŠOVÁ, Andrea. Dvojí občanství: lidské právo..., s. 61.

¹¹⁹ DROBNÁ, Lydie. *Bipolitismus ve vztahu k právní úpravě České republiky*. Zlín, 2010. Diplomová práce. Fakulta managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, s. 60 - 61.

¹²⁰ SPIRO, Peter J. Embracing dual nationality..., [cit. 27. března 2013].

¹²¹ PODIVÍNOVÁ, Martina. *Dvojí občanství v právu...*, s. 85.

V některých zemích světa však demokratický režim neexistuje a právě ony země mohou stále představovat určitou hrozbu v souvislosti s dvojím občanstvím. Tu mohou představovat také konflikty na Blízkém východě. Problematické je především americko-izraelské občanství, neboť desetitisíce z těchto osob cítí primární oddanost vůči Izraeli. Přínosem pro Izrael, avšak ke škodě USA, mohou být některé špionážní praktiky vysoce postavených funkcionářů působících v USA, např.: Jonathana Jay Pollarda. Dalším příkladem rozporuplného případu dvojího občanství je Rabín Meir Kahane, který byl americko-izraelským občanem, zakladatelem militantní Židovské obranné ligy ve Spojených státech a současně členem *Knessetu*.¹²² Ten ve Spojených státech rekrutoval militantní americké Židy pro své aktivity v Izraeli proti Palestincům.¹²³

Dvojí státní občanství může činit potíže také v administrativě např. při výměně matričních dokladů (rodných, oddacích či úmrtních listů).¹²⁴

I přes vymezená negativa se domnívám, že dvojí občanství je v dnešní době jevem spíše pozitivním, neboť většina problémů s ním souvisejících již byla odstraněna vývojem či mezinárodními smlouvami. Ve světě, kde se v široké míře uplatňuje hospodářská, bezpečnostní a justiční spolupráce států již není třeba spatřovat ve dvojím občanství hrozbu. Mám za to, že dvojí občanství poskytuje řadu výhod nejen jednotlivcům, ale také státům.

¹²² Název izraelského parlamentu.

¹²³ EDEN, Dan. *Dual citizenship- Loyal to whom?* [online]. Viewzone [cit. 27. března 2013]. Dostupné na <<http://www.viewzone.com/dualcitizen.html>>.

¹²⁴ DROBNÁ, Lydie. *Bipolitismus ve vztahu k ...*, s. 58.

6. Euroobčanství¹²⁵

Na pařížském summitu v roce 1974 dala Evropská rada první impuls k řešení otázky euroobčanství. Pro tento účel byla vytvořena pracovní skupina, jež měla zkoumat podmínky, za kterých mohou státní občané nabýt více práv díky vlastnostem komunitárního práva. Do evropského práva bylo euroobčanství vtěleno až o téměř dvacet let později *Maastrichtskou smlouvou (Smlouva o Evropské unii)* z roku 1992. Ustanovení o zavedení občanství Unie lze nalézt v čl. 17 *Smlouvy o založení evropského společenství*, po přijetí *Lisabonské smlouvy* se toto ustanovení stalo součástí čl. 20 *Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)*.¹²⁶ Dle daných článků je každá osoba, která má státní příslušnost členského státu současně občanem Unie. Občanství Unie doplňuje občanství členského státu, nenahrazuje ho. Španělské memorandum k čl. 17 uvedlo, že občanství Unie je osobní a nezcizitelné právní postavení státních příslušníků členských států Unie. Tyto státy realizují svá speciální oprávnění, vznikající vzhledem k příslušnosti k Unii na jejím území, a to bez újmy na postavení příslušníka členského státu Unie.¹²⁷

Občanství EU má tyto znaky:

- Odvozenost (Derivatívnost). Evropské občanství je odvozeno od státního občanství členského státu.
- Obsah občanství vymezují pravomoci ES svěřené mu zřizovacími smlouvami.
- Rovnost. Především v souvislosti s právem na volný pohyb osob.
- Zprostředkovanost. Členské státy jsou zprostředkovateli práv a povinností vyplývajících z občanství EU.
- Subsidiarita.
- Závislost na dosaženém integračním stupni.
- Přeshraniční prvek.
- Přednost. Právní předpisy společenství týkající se občanství EU mají přednost před vnitrostátní úpravou členského státu.¹²⁸

¹²⁵ Jinak také občanství Unie, evropské občanství či občanství EU.

¹²⁶ KLÍMA, Karel a kol. *Evropské právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 346.

¹²⁷ CHLAD, Libor. Státní občanství v kontextu evropské integrace. *Právník*, 2004, roč. 143, č. 4, s. 333.

¹²⁸ KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU...*, s. 64.

6.1 Obsah euroobčanství

Práva, která vyplývají z občanství EU jsou obsažena v čl. 20 SFEU a lze je členit do tří kategorií:¹²⁹

- 1. Hospodářská (ekonomická) práva.** Každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvách a v opatřeních přijatých k jejich provedení.¹³⁰ Toto právo mají také občané nečlenských států, pobývají-li legálně na území některého členského státu.¹³¹
- 2. Politická práva.** Mezi ta se řadí aktivní a pasivní komunální volební právo (čl. 22 odst. 1 SFEU), aktivní a pasivní volební právo do Evropského parlamentu (čl. 22 odst. 2 SFEU), petiční právo do Evropského parlamentu (čl. 24 SFEU a článek 227 SFEU), právo obracet se na Evropského ombudsmana (čl. 24 SFEU a článek 228 SFEU) a právo obracet se na orgány a poradní instituce v jednom z jazyků Smluv a obdržet odpověď ve stejném jazyce (čl. 24 SFEU).
- 3. Právo na diplomatickou a konzulární ochranu** (čl. 23 SFEU).

V prosinci 2000 byla na Mezivládní konferenci v Nice vyhlášena *Charta základních práv EU*. V té době šlo o právně nezávazný dokument, jelikož byl vyhlášen formou politické Deklarace Evropského parlamentu, Rady a Komise. V roce 2003, v důsledku její inkorporace do textu *Ústavní smlouvy*, byl změněn český oficiální název na *Listinu základních práv EU* (dále jen Listina).¹³² Listina byla znovu slavnostně vyhlášena Evropským parlamentem 12. prosince 2007, k příležitosti potvrzení její právní závaznosti. Je rozdělena do šesti tematických hlav: důstojnost, svobody, rovnost, solidarita, občanská práva a spravedlnost. Hlava pátá, týkající se občanství (čl. 39 - 46 Listiny) obsahuje mimo výše jmenovaná práva navíc právo na řádnou správu a přístup k dokumentům. Listina svým obsahem naplňuje význam evropského občanství a stala se výchozím dokumentem v systému ochrany lidských práv a svobod v EU.¹³³

¹²⁹ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 52.

¹³⁰ čl. 21 odst. 1 SFEU.

¹³¹ KLÍMA, Karel a kol. *Evropské právo...*, s. 349.

¹³² ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany...*, s. 201.

¹³³ KLÍMA, Karel a kol. *Evropské právo...*, s. 377.

7. Problematika bezdomovectví

7.1 Pojem a vznik bezdomovectví

Za bezdomovce¹³⁴ se považuje osoba, která není občanem žádného státu dle jejich vnitrostátních právních řádů.¹³⁵ Mezinárodní právo chápe pod pojmem bezdomovec osobu bez státní příslušnosti či osobu bez vlasti (*stateless person*). Laická veřejnost si však pod tímto pojmem častěji představí osobu bez domova (*homeless person*).¹³⁶ Rozlišuje se pojem bezdomovectví *de facto* a bezdomovectví *de iure*. Bezdomovectví *de iure* je stav, kdy určitá osoba vůbec nemá občanství některého státu. Bezdomovectví *de facto* je pojmem širším, neboť zahrnuje i osoby, které formálně státní příslušnost mají, ale je z nějakého důvodu neúčinná.¹³⁷

Apatridé nepožívají diplomatické ochrany ze strany žádného státu. Následky ztráty či absence státního občanství mohou být pro tyto osoby někdy až zdrcující. Jelikož v podstatě právně neexistují, nedostává se jim někdy ani základních lidských práv. Často je jim upírán přístup k zaměstnání, bydlení, vzdělání či zdravotní péči. Velmi často také nemohou ani vlastnit majetek, uzavřít legálně sňatek či zapsat novorozeně do matriky. Bezdomovci bývají mnohdy zbavováni osobní svobody a drženi v detenčních zařízeních, neboť nemají průkaz, jímž by prokázali svou totožnost. Početnější skupiny osob bez státní příslušnosti mohou ve společnosti vyvolávat napětí a být zdrojem konfliktů. Dle odhadů žije na světě bezmála dvanáct miliónů bezdomovců; nejvíce jich žije v jihovýchodní a střední Asii, východní Evropě a na Středním východě.¹³⁸

K nejčastějším příčinám vzniku bezdomovectví patří rozpad a vznik nových států, změny hranic a územní svrchovanosti. Při rozpadu států je třeba dbát na zákony týkající se občanství, neboť může snadno dojít k situaci, že osoba ztratí občanství zanikajícího státu, ale občanství nově vznikajícího státu již nezíská. Jako

¹³⁴ Jinak též apatrida či apolita

¹³⁵ POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 54.

¹³⁶ DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 235.

¹³⁷ *Bezdomovectví: Analytický rámec pro prevenci bezdomovectví, jeho omezování a ochranu*. Geneva: UNHCR, Statelessness Unit, Division of International Protection Services, 2008, s. iv.

¹³⁸ *UNHCR zahajuje kampaň pro řešení problému osob bez státní příslušnosti* [online]. UNHCR, 25. srpna 2011 [cit. 30. března 2013]. Dostupné na <<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/news/2011/unhcr-zahajuje-kampan-pro-reseni-problemu-osob-bez-statni-prislusnosti.html>>.

příklad lze uvést rozpad SSSR či Jugoslávie. Velké problémy s občanstvím vznikly také při rozpadu Československa v roce 1993.¹³⁹

Dalším důvodem vzniku bezdomovectví je fakt, že děti narozené rodičům bez státní příslušnosti se okamžikem narození stávají také bezdomovci. K zamezení vzniku bezdomovectví nepřispívá ani diskriminace žen, jež se vyskytuje v zákonech o občanství v nejméně třiceti zemích světa. Ty např. neumožňují, aby dítě nabylo občanství po matce. Vedle diskriminace žen, je příčinou vzniku bezdomovectví také diskriminace etnická a rasová. Příkladem je několik tisíc Romů, jimž sice právní úprava umožní nabytí státního občanství, avšak v praxi se tito lidé setkají s velkými překážkami.¹⁴⁰

7.2 UNHCR

Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (*United Nations High Commissioner for Refugees, UN Refugee Agency*) je světová organizace OSN, jež významným způsobem zabezpečuje mezinárodní ochranu uprchlíků, podporuje vznik mezinárodních smluv o uprchlících a dohlíží na jejich dodržování ze strany smluvních států. Rovněž poskytuje uprchlíkům materiální pomoc.¹⁴¹

7.2.1 Historie

UNHCR vzniklo 14. prosince 1950 jako dočasná instituce, která měla pomoci evropským uprchlíkům, kteří byli v důsledku druhé světové války vyhnáni ze svých domovů. Příliv uprchlíků z Maďarska, dekolonizace afrických států, problémy v Asii a Jižní Americe, válka v Jugoslávii a další nově vznikající konflikty zapříčinily, že nepůjde jen o dočasnou organizaci, neboť je stále stejně potřebná jako v dobách jejího vzniku. V roce 1954 získalo UNHCR Nobelovu cenu míru za mimořádné úsilí při pomoci uprchlíkům v Evropě. Tuto cenu získalo ještě jednou v roce 1981, tentokrát za celosvětovou pomoc uprchlíkům tváří v tvář politickým překážkám. V roce 2010 oslavila tato organizace šedesát let od svého založení.¹⁴²

¹³⁹ *UNHCR zahajuje kampaň...*, [cit. 30. března 2013].

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ *Helping the world's stateless people*. Geneva: UNHCR, division of international protection, september 2011, p. 6.

¹⁴² *Celosvětová humanitární organizace se skromným původem* [online]. UNHCR [cit. 30. března 2013]. Dostupné na <<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/o-nas/historie-unhcr.html>>.

7.2.2 Struktura

UNHCR je řízeno Valným shromážděním OSN a Ekonomickou a sociální radou OSN (ECOSOC). Od roku 2003 má mandát na dobu neurčitou. Do té doby musel být po několika letech obnovován. Nejvyšším představitelem UNHCR je Vysoký komisař, kterým je od roku 2005 až do současnosti António Guterres. Vysoký komisař je volen na pět let a vedle sebe má náměstka Vysokého komisaře a asistenta Vysokého komisaře pro ochranu a operace. UHPCR má sídlo v Ženevě a od roku 1992 působí také v České republice.¹⁴³

7.2.3 Činnost

Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky nyní působí ve 120 zemích světa. Hlavní činnost je zaměřena na bezprostřední materiální pomoc uprchlíkům (poskytování jídla, vody, ubytování, zdravotnické péče atd.). Mezi další činnosti, neméně důležité, patří i pomoc s registrací uprchlíků, s řízením o udělení mezinárodní ochrany, vzděláváním a poradenstvím, s integrací v zemi, jež uprchlíkům poskytne ochranu. V roce 1996 bylo v odboru mezinárodní ochrany vytvořeno nové oddělení ochrany osob bez státní příslušnosti. UNHCR rovněž realizuje projekty zaměstnanosti a obnovení infrastruktury. V současnosti probíhají hlavní operace v Afghánistánu, Čadu, Kolumbii, demokratické republice Kongo, Iráku, Lybii, Pákistánu a Súdánu.¹⁴⁴

7.3 Ochrana osob bez státní příslušnosti

První zmínku o ochraně bezdomovců na poli mezinárodního práva lze nalézt ve *Všeobecné deklaraci lidských práv* (1948). Čl. 15 Deklarace stanoví právo každého jednotlivce na státní příslušnost. Zároveň nesmí být nikdo svévolně zbaven státní příslušnosti k určitému státu ani práva změnit svou státní příslušnost.¹⁴⁵

V roce 1951 byla přijata *Úmluva o právním postavení uprchlíků*, jež se vztahuje i na uprchlíky, kteří nemají státní občanství (ne každý uprchlík je osobou

¹⁴³ *Řízení a struktura UNHCR* [online]. UNHCR [cit. 30. března 2013]. Dostupné na <<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/o-nas/rizeni-a-organizace.html>>.

¹⁴⁴ *Pomoc vysídleným po celém světě* [online]. UNHCR [cit. 30. března 2013]. Dostupné na <<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/kde-pusobime/hlavni-operace-unhcr.html>>.

¹⁴⁵ MRÁZEK, Josef. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 125.

bez státní příslušnosti). Tyto osoby požívají ochrany mezinárodního uprchlického práva.¹⁴⁶

7.3.1 Úmluva o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954

Přelomovým, z hlediska ochrany práv osob bez státní příslušnosti, se stal rok 1954. 28. září 1954 byla na půdě OSN v New Yorku přijata *Úmluva o právním postavení osob bez státní příslušnosti*. Tato Úmluva doplňuje *Úmluvu o právním postavení uprchlíků* z roku 1951, neboť poskytuje právní ochranu bezdomovcům, kteří nejsou uprchlíky. Tato Úmluva rovněž doplňuje závazky v oblasti lidsko-právní, které mají státy vůči bezdomovcům. Je také nástrojem k tomu, aby bezdomovci měli přístup k ochraně ze strany státu a mohli prožít život důstojně a v bezpečí.¹⁴⁷

Čl. 3 Úmluvy ukládá smluvním státům, aby nediskriminovaly bezdomovce z důvodu jejich rasy, náboženství či země původu. Smluvní státy se rovněž zavázaly, že bezdomovcům poskytnou alespoň stejné zacházení, jaké obecně poskytují cizincům (čl. 7 Úmluvy). Mezi další záruky, jež Úmluva poskytuje osobám bez státní příslušnosti, patří zejména volný přístup k soudům (čl. 16), právo na základní vzdělání (čl. 22), právo pomoc správních orgánů (čl. 25), svoboda pohybu (čl. 26), právo na doklad totožnosti a cestovní doklad (čl. 27 a 28). Poskytuje záruku, že smluvní stát nevyhostí bezdomovce, kteří se na území daného státu zdržují oprávněně (čl. 31). Čl. 32 Úmluvy obsahuje požadavek, aby smluvní státy co nejvíce usnadnily asimilaci a naturalizaci těchto osob, především snížením nákladů naturalizačního procesu či jeho zrychlením. Naproti tomu čl. 2 Úmluvy stanovuje povinnost bezdomovců řídit se zákony a nařízeními státu, na jehož území pobývají.

Aby mohly smluvní státy poskytovat bezdomovcům práva garantovaná Úmluvou, je důležité, aby byly tyto osoby dostatečně identifikovány. K tomu však Úmluva nestanoví žádný zvláštní postup. Nicméně v každém státě by měl existovat centrální odborný orgán, který by žadatelům poskytoval procesní záruky ve všech stupních řízení a možnost odvolání či přezkumu. V tomto by mělo státům pomoci UNHCR, které jim poskytuje technické poradenství v legislativních otázkách a provozní podporu.¹⁴⁸

¹⁴⁶ *Ochrana práv osob bez státní příslušnosti*. Ženeva: UNHCR, září 2010, s. 1 - 4.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 1 - 8.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 5 - 6.

Ačkoliv se *Úmluva o právním postavení osob bez státní příslušnosti* jeví jako dobrý způsob jak chránit tyto osoby, přistoupilo k ní do současné doby jen 82 států. Česká republika k ní přistoupila 19. července 2004.¹⁴⁹

7.3.2 Úmluva o omezení případů bezdomovectví z roku 1961

V důsledku různorodosti vnitrostátních norem států v oblasti nabývání a pozbývání státního občanství stále dochází ke vzniku bezdomovectví. Proto byla 13. srpna 1961 v New Yorku podepsána *Úmluva o omezení případů bezdomovectví*. Tato Úmluva je dosud jediným instrumentem, který poskytuje záruky pro zamezení vzniku bezdomovectví. Spolu s výše zmíněnými Úmluvami, *Úmluvou o odstranění všech forem rasové diskriminace*, *Úmluvou o odstranění všech forem diskriminace žen* a *Úmluvou o právech dítěte* tvoří nástroj k prevenci a omezování bezdomovectví. Jak vyplývá z jejího názvu, jejím cílem je zabránit vzniku bezdomovectví. Proto smluvním státům ukládá, že mají postupovat při udělování a zbavování státního občanství tak, aby se daná osoba neocitla bez jakéhokoliv občanství. Úmluva má zabránit jak vzniku nových případů bezdomovectví, tak může vést k opětovnému nabytí státního občanství bezdomovci, pokud smluvní státy zpětně aplikují záruky obsažené v Úmluvě. Podporuje právní jistotu jednotlivců, neboť umožňuje předvídat reakce států na hrozbu bezdomovectví. Podporou práva na státní občanství brání vysídlování, vylučování a marginalizaci osob a současně zajišťuje národní bezpečnost a stabilitu.¹⁵⁰

Úmluvu lze rozdělit do čtyř částí:

- 1. Ustanovení, jež mají zamezit vzniku bezdomovectví u dětí (čl. 1 - 4).**
Členské státy zajistí nabytí svého státního občanství dítěti, které by se jinak stalo bezdomovcem, má-li přitom k příslušným státům určitou vazbu danou narozením či původem. Občanství se v těchto případech nabývá narozením, právním úkonem nebo na žádost. Pokud však dítě získá cizí státní občanství po rodiči, smluvní státy mu své občanství poskytnout nemusí. Pokud se neprokáže opak, jsou nalezcenci vždy považováni za občany daného smluvního států.

¹⁴⁹ Dle databáze OSN dostupné na

<http://treaties.un.org/pages/ViewDetailsII.aspx?%20&src=UNTSO&mtdsg_no=V~3&chapter=5&Temp=mtdsg2&lang=en>.

¹⁵⁰ *Prevence a omezování absence státní příslušnosti*. Ženeva: UNHCR, září 2010, s. 1 - 8.

2. **Ustanovení, jež mají zamezit vzniku bezdomovectví v případě ztráty nebo zřeknutí se občanství** (čl. 5 - 7). Cílem těchto ustanovení je, aby osoba nabyla nebo jí bylo potvrzeno nabytí jiného státního občanství dříve, než dojde k pozbytí občanství původního. Výjimku (za splnění dalších podmínek) tvoří naturalizované osoby, které následně dlouhodobě žijí v zahraničí a osoby, jež se narodily v zahraničí a v příslušném státě v době dosažení zletilosti trvale nežijí.
3. **Ustanovení zamezující vzniku bezdomovectví v důsledku zbavení státní příslušnosti** (čl. 8 - 9). Členské státy nesmí nikoho zbavit občanství z důvodů rasových, náboženských, politických či z důvodu etnické příslušnosti. Dané státy rovněž nesmí zbavit občanství osobu, pokud by se tímto stala bezdomovcem. Výjimku tvoří osoby, jež občanství příslušného státu získaly podvodným jednáním, osoby, které spáchaly čin, který je v rozporu s povinností věrnosti k danému státu nebo osoby, které formálně slíbily věrnost cizímu státu. V takových situacích je však třeba zvážit přiměřenost takového opatření a prostudovat všechny okolnosti případu.
4. **Ustanovení zamezující vzniku bezdomovectví v souvislosti s nástupnictvím států** (čl. 10). Úmluva požaduje, aby státy při převodu území věnovaly dostatečnou pozornost institutu státního občanství tak, aby nedocházelo ke vzniku bezdomovectví. V případě nedostatečné právní úpravy musí dané státy poskytnout své občanství všem, kteří by v důsledku převodu území zůstali bez občanství.¹⁵¹

Úmluva má v současnosti 54 signatářských států. Česká republika k ní přistoupila 19. prosince 2001.¹⁵²

7.4 Postoj České republiky k problematice bezdomovectví

Česká republika se potýkala s problémem bezdomovectví již při svém vzniku v roce 1993, i když šlo o bezdomovectví *de facto*. Občané narození po roce 1954 automaticky nabyli občanství po rodičích. To vedlo k tomu, že několik set tisíc občanů druhé a třetí generace bylo považováno za občany Slovenské republiky i když tam třeba nikdy nebyli a neměli k ní žádný vztah. Také možnost „volby“ byla

¹⁵¹ *Prevence a omezování absence...*, s. 4 - 5.

¹⁵² Dle databáze OSN dostupné na http://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=UNTSO&tabid=2&mtdsg_no=V-4&chapter=5&lang=en.

nepromyšlená a zkreslující, neboť toto řízení mělo náročný průběh a relativně krátkou lhůtu pro její uskutečnění. Lhůta k provedení volby byla jeden a půl roku. Nedostatek informací poskytnutých lidem ze strany státu způsobil, že mnoho lidí, jichž se volba týkala, se o ní dozvědělo až když už bylo pozdě. Mnoho českých občanů také provedlo volbu slovenského občanství v domnění, že budou mít občanství obě. Dle zákona o státním občanství ČR musí osoba, jež hodlá nabýt české občanství nejdříve pozbyt to dosavadní. Jelikož na udělení českého občanství není právní nárok, docházelo k situacím, že určitá osoba pozbyla slovenské občanství, aby mohla nabýt to české, avšak české jí nebylo uděleno a tak se stala apatridou.¹⁵³

V současnosti žijí v ČR stovky osob bez státní příslušnosti. Jsou zde evidováni jako cizinci, protože v českém právním řádu není pojem bezdomovec obsažen. Vychází se z definice cizince dle § 1 odst. 2 zákona o pobytu cizinců na území ČR (dále jen cizinecký zákon), který stanoví, že cizincem je fyzická osoba, která není státním občanem ČR ani občanem EU. Takové pojetí bezdomovce však neodpovídá definici v čl. 1 odst. 1 *Úmluvy o právním postavení osob bez státní příslušnosti*, dle kterého je bezdomovcem osoba, kterou žádný stát nepovažuje za svého občana. Právě fakt, že daná osoba není občanem žádného státu je důvodem pro jeho ochranu a úpravu jeho postavení ve světle výše zmíněné Úmluvy. V českém právním řádu nelze nalézt ani zvláštní řízení, které by umožňovalo bezdomovcům přiznat status osoby bez státní příslušnosti.¹⁵⁴

V roce 2004 přistoupila ČR k *Úmluvě o právním postavení osob bez státní příslušnosti* z roku 1954, avšak s výhradami k čl. 23, 24, 27 a 28. Významné jsou především výhrady k čl. 27 a 28, týkající se dokladů totožnosti a cestovních dokladů. Dle čl. 27 ve spojení s výhradou ČR je možné vydat bezdomovci průkaz totožnosti pouze, pokud mu v ČR byl povolen trvalý pobyt dle cizineckého zákona. Tento zákon ale umožňuje získat průkaz o povolení k pobytu sloužící jako doklad totožnosti nejen cizincům, kteří mají povolen trvalý pobyt, ale také cizincům s povoleným dlouhodobým pobytem. Výhrada ČR tedy stanovuje přísnější podmínku k vydání průkazu totožnosti než vnitrostátní legislativa. V praxi tedy může dojít

¹⁵³ UNHCR zahajuje kampaň..., [cit. 31. března 2013].

¹⁵⁴ HOFMANOVÁ, Helena. *Analýza důsledků prohlášení a výhrady České republiky k článku 27 a článku 28 k Úmluvě o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954 na postavení osob bez státní příslušnosti v České republice*. Praha: UNHRC, zastoupení pro Českou republiku, 2011, s. 20 - 23.

k situaci, že i když by osoba bez státní příslušnosti měla povolení k dlouhodobému pobytu, stejně by jí nebyl vydán průkaz totožnosti. Výhrada totiž obsahuje dva rozdílné kroky: vydání průkazu totožnosti a získání trvalého pobytu. Ve skutečnosti však ovlivňuje pouze vydání průkazu totožnosti, nikoli získání pobytového statusu na území ČR, který již žadatel musí získat, za podmínek stanovených vnitrostátními předpisy, aby mohl žádat průkaz totožnosti. Výhrada by ale i tak neměla stanovit přísnější podmínky, než vnitrostátní právní předpisy. Stejně je to také u výhrady k čl. 28, dle které může být cestovní doklad vydáván osobám bez státní příslušnosti, kterým byl povolen trvalý pobyt na území ČR v souladu s jejími vnitrostátními právními předpisy. Tyto osoby získají „cizinecký pas“, kde bude uvedeno, že jde o osobu bez státní příslušnosti ve smyslu Úmluvy o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954. Nezbyvá než souhlasit s H. Hofmanovou, která vidí jako východisko z této ne příliš šťastné situace přijetí nového cizineckého zákona, který by se lépe vyrovnal s těmito výhradami, definoval osoby bez státní příslušnosti a upravil jejich vstup na území ČR.¹⁵⁵

¹⁵⁵ HOFMANOVÁ, Helena. *Analýza důsledků prohlášení...*, s. 24 - 38.

Závěr

Je věcí každého státu, zda na svém území povolí vznik dvojího občanství či nikoliv. Avšak dnešní moderní společnost, která neustále migruje přes hranice států, jim v této otázce nedává moc na vybranou a proto již více než polovina států světa toleruje dvojí občanství ve větší či menší míře.

Jedním z cílů této práce bylo přiblížit institut dvojího státního občanství a jeho vývoj. K naplnění tohoto cíle bylo však nejdříve zapotřebí osvětlit problematiku státního občanství obecně. Myslím, že bez toho by byla práce neúplná a nejasná. První kapitola se tedy věnuje pouze státnímu občanství. Legální definici státního občanství v České republice nenalezneme, proto jsem se snažila vyvodit jeho pojmové znaky jak z definic různých autorů, tak z mezinárodněprávní úpravy. Dále bylo třeba objasnit rozdíl mezi národností a státní příslušností. Ačkoliv jsou tyto pojmy u nás často zaměňovány, ve státoobčanské problematice hrají každý jinou roli. Přišlo mi také vhodné v této souvislosti zmínit prameny státního občanství. Důležitou součástí této kapitoly je nastínění možných způsobů nabývání a pozbývání státního občanství. Snažila jsem se vystihnout všechny možné způsoby, které je možné nalézt ve vnitrostátních právních řádech států. Pro lepší pochopení této problematiky jsem vždy uváděla ustanovení zákona a o státním občanství ČR či judikaturu českých soudů. V současnosti vzniká na světě stále více právnických osob, proto mi přišlo vhodné zmínit se, alespoň v krátkosti, o státní příslušnosti právnických osob.

Meritum práce shledávám v kapitole druhé až páté, neboť se zabývají čistě jen dvojím státním občanstvím. Po stručném vymezení pojmu jsem nastínila možné způsoby vzniku dvojího občanství, které v podstatě odráží způsoby nabývání státního občanství uvedené v první kapitole. Svůj význam v této práci má i vývoj dvojího státního občanství, neboť při jeho zkoumání lze sledovat jak se postupem času zmenšují či úplně mizí negativa spojená s dvojím státním občanstvím a na jeho základě je možno předvídat, jaký bude osud institutu dvojího občanství v budoucnu. Tato kapitola je prokládána názory renomovaných českých i zahraničních autorů, kteří se věnují této problematice.

Třetí kapitola má za úkol ukázat rozdílný přístup k dvojímu státnímu občanství a jeho vývoj ve vybraných státech (Velká Británie, Francie a Německo).

V návaznosti na předchozí kapitulu představuje čtvrtá kapitola negativní postoj Československa k dvojímu státnímu občanství. Jelikož Československo bylo zastáncem principu jediného výlučného státního občanství, uzavřelo v letech 1928 - 1984 několik bilaterálních smluv o zamezení vzniku dvojího občanství. Zajímavým shledávám postoj České republiky a Slovenské republiky po rozdělení federace. Každý z těchto nově vzniklých států šel jinou cestou. Slovensko bylo již od svého vzniku v roce 1993 k dvojímu občanství tolerantní a nesnažilo se mu nijak zabránit. K obratu došlo v roce 2010, kdy Národní rada SR přijala zákon, který zabraňoval vzniku dvojího státního občanství. S ohledem na silnou vlnu odporu, kterou vzbudil tento zákon, však lze předpokládat další změny ve státoobčanské právní úpravě Slovenské republiky. Opačně postupuje vývoj v České republice. Až do minulého roku byla Česká republika zastáncem jediného státního občanství a nepovolovala vznik dvojího občanství. Výjimku tvořily mezinárodní závazky ČR ve formě mezinárodních smluv. Zlom nastal v loňském roce, kdy vláda předložila Parlamentu ČR návrh nového zákona o státním občanství, který mimo jiné povoluje vznik dvojího státního občanství. Předpokládaná účinnost je stanovena na začátek roku 2014.

Pátá kapitola, shrnující výhody a nevýhody dvojího státního občanství, je naplněním dalšího cíle této práce, kterým je odpověď na otázku, zda je dvojí občanství jev spíše pozitivní či negativní. V důsledku vývoje společnosti vymizela mnohá negativa spojená s dvojím státním občanstvím. Proto v této kapitole převládají výhody nad nevýhodami. Na danou otázku lze tedy odpovědět tak, že v dnešní době je dvojí občanství i přes některá negativa spíše jevem pozitivním. Určité nevýhody (např. administrativního charakteru) mohou státy mezi sebou upravit pomocí mezinárodních smluv.

S ohledem na rozsah stanovený pro diplomovou práci jsem v šesté kapitole jen krátce přiblížila občanství Evropské Unie. Euroobčanství je zvláštním druhem dvojího občanství a pro obyvatele států v rámci EU má určitý význam, zejména z hlediska přiznaných práv.

Zatímco dvojí státní občanství již pro většinu zemí světa nepředstavuje hrozbu, zcela opačná je situace u bezdomovectví. Stále více států si uvědomuje, jak velký problém bezdomovectví představuje a snaží se jeho vzniku předcházet. V úvodu této práce jsem si stanovila jako poslední cíl osvětlit problematiku bezdomovectví, zejména ochranu osob bez státní příslušnosti. Sedmá kapitola se

proto věnuje otázce bezdomovectví. Na začátku této kapitoly jsem se snažila vysvětlit pojem bezdomovectví, jak jej chápe mezinárodní právo a uvést příčiny jeho vzniku. Dále jsem se věnovala Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, neboť právě tato organizace hraje významnou roli na poli ochrany osob bez státní příslušnosti. V této souvislosti jsem rovněž rozebrala *Úmluvu o právním postavení osob bez státní příslušnosti* z roku 1954 a *Úmluvu o omezení případů bezdomovectví* z roku 1961. Na závěr jsem uvedla postoj České republiky k problematice bezdomovectví. ČR je signatářem obou těchto Úmluv, avšak s určitými výhradami. A právě v těchto výhradách spatřuji nedostatečnou ochranu bezdomovců v ČR. Myslím si, že by v této problematice měla česká vláda podniknout určité kroky, např. přijmout nový cizinecký zákon.

Bibliografie

Knižní publikace

ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C.H. Beck, 2008. 840 s.

ČERNÝ, Jan, VALÁŠEK, Miloš. *České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. Praha: Linde Praha a.s., 1996. 478 s.

DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2011. 448 s.

DAVID, Vladislav, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha: Leges, 2008. 427 s.

EMMERT, František. *Česká republika a dvojí občanství*. Praha: C.H. Beck, 2011. 116 s.

FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. vydání. Brno: Václav Klemm- Vydavatelství a nakladatelství, 2011. 328 s.

GRONWALDTOVÁ WAGNEROVÁ, Petra., MORÁVKOVÁ, Jitka. *Statusové věci občanů: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 31.12.2008*. Praha: ASPI, 2009. 564 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 398 s.

KLÍMA, Karel a kol. *Evropské právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 579 s.

KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010. 121 s.

MRÁZEK, Josef. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005. 444 s.

POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2006. 511 s.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008. 255 s.

VALÁŠEK, Miloš a Viktor KUČERA. *Státní občanství: komentář: zákon o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky a vybrané související právní předpisy a mezinárodní dokumenty : (podle stavu k 1.9.2006)*. Praha: Linde, 2006. 287 s.

Odborné časopisy, sborníky a studie

BALOG, Boris. Dual citizenship as a new constitutional problem in the Slovak republic. In: *Dny práva - 2010: 4. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1059 - 1068.

BARŠOVÁ, Andrea. Dvojí občanství: lidské právo v post- nacionálním světě? *Sociální studia*, 2003, č. 9, s. 51 - 64.

BERTOSSI, Christophe, HAJJAT, Abdellali. *Country Report: France*. European University Institute, Florence, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, EUDO Citizenship Observatory, 2013. 37 s.

Bezdomovectví: Analytický rámec pro prevenci bezdomovectví, jeho omezování a ochranu. Geneva: UNHCR, Statelessness Unit Division of International Protection Services, 2008. 93 s.

FAIST, Thomas, GERDES, Jürgen. *Dual citizenship in an age of mobility*. Washington, DC: Migration policy institute, 2008. 21 s.

HAILBRONNER, Kay. *Country Report: Germany*. European University Institute, Florence, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, EUDO Citizenship Observatory, 2012. 34 s.

Helping the world's stateless people. Geneva: UNHCR, division of international protection, september 2011. 8 s.

HOFMANOVÁ, Helena. *Analýza důsledků prohlášení a výhrady České republiky k článku 27 a článku 28 k Úmluvě o právním postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954 na postavení osob bez státní příslušnosti v České republice*. Praha: UNHRC, zastoupení pro Českou republiku, 2011. 38 s.

CHLAD, Libor. Státní občanství v kontextu evropské integrace. *Právník*, 2004, roč. 143, č. 4, s. 333 - 382.

CHÝLE, Josef. Několik poznámek k pozbývání českého státního občanství nabytím cizího státního občanství na základě výslovného projevu vůle. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 12, s. 21 - 24.

KANDALEC, Pavel. Úvaha nad vícerym státním občanstvím na pozadí slovensko-maďarského sporu. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 3, s. 77 - 82.

KUČERA, Viktor. Zrušení – nový způsob pozbývání státního občanství? *Správní právo*, 2011, roč. 44, č. 3, s. 147 – 153.

MIKULE, Vladimír. Úmluva se Spojenými státy americkými o naturalizaci. *Správní právo*, 1995, roč. 28, č. 6, s. 321 - 333.

MRÁZEK, Josef. Evropská úmluva o státním občanství a občanství EU. *Právní rozhledy*, 2004, č. 18, s. 668 - 675.

Nález Ústavního soudu České republiky č. 6 /1996 Sb. *Právní rádce*, 1997, roč. 5, č. 5, s. 28 - 32.

Ochrana práv osob bez státní příslušnosti. Ženeva: UNHCR, září 2010. 16 s .

Prevence a omezování absence státní příslušnosti. Ženeva: UNHCR, září 2010. 12 s.

PĚCHOTA, Vratislav. Otázky dvojího státního občanství ve světle československo - americké smlouvy z roku 1928 a amerického práva. *Právník*, 1995, roč. 134, č. 7, s. 659 - 676.

Secure Borders, Safe Haven: Integration with Diversity in Modern Britain. UK: The Stationery Office Limited, February 2002. 136 s.

SPIRO, Peter J. A New International Law of Citizenship. *American Journal of International Law*, 2011, vol. 105, No. 4, p. 694 - 746.

SPIRO, Peter J. Dual citizenship as human right. *International journal of constitutional law*. 2010, vol. 8, no.1, p. 113 - 130.

Kvalifikační práce

PODIVÍNOVÁ, Martina. *Dvojí občanství v právu mezinárodním, evropském a českém*. Brno, 2011. Rigorózní práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. 144 s.

HOLÝ, Tomáš. *Vývoj právní úpravy státního občanství od vzniku samostatné ČR*. Brno, 2006. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. 84 s.

DROBNÁ, Lydie. *Bipolitismus ve vztahu k právní úpravě České republiky*. Zlín, 2010. Diplomová práce. Fakulta managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. 94 s.

Právní předpisy a mezinárodní smlouvy

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 1 /1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 500/2004Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva mezi Československem a Spojenými státy o naturalizaci z roku 1928 (Zákon č. 169/1929 Sb.).

Haagská úmluva o některých otázkách střetu zákonů o státním občanství z roku 1930.

Všeobecná deklaráce lidských práv (rezoluce Valného shromáždění OSN č. 217 ze dne 10. 12. 1948).

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 (sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.).

Úmluva o právním postavení osob bez státního občanství z roku 1954 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 108/2004 Sb. m. s.).

Úmluva o omezení případů bezdomovectví z roku 1961 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 43/2002 Sb. m. s.).

Úmluva o omezení případů vícečetného občanství a o vojenské povinnosti v případech vícečetného občanství z roku 1963.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966 (vyhláška ministra zahraničních věcí ČSSR č. 120/1976 Sb.).

Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva) z roku 1992 (Úřední věstník EU, C 191, ze dne 29. července 1992).

Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění, Úřední věstník EU, C 83, ze dne 30. března 2010).

Evropská úmluva o státním občanství z roku 1997 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 76/2004 Sb. m. s.).

Listina základních práv Evropské unie z roku 2007 (Úřední věstník EU C 83, ze dne 30. března 2010).

Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. září 1994, č. 207/1994 Sb.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. března 2000, sp. zn. IV. ÚS 586/99.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. listopadu 1995, č. 6 /1996 Sb.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 4. září 2003, č. j. 6 A 94/2002.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 30. května 2007, č. j. 1 As 62/2006-82.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Kawakita vs. USA, ze dne 2. června 1952, č. 343 U .S . 717 (1952).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Afroyim vs. Rusko, ze dne 29. května 1967, č. 387 U .S . 253 (1967).

Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ve věci Guatemala vs. Lichtenštejnsko, ze dne 6. dubna 1955 (případ Nottebohm).

Internetové a elektronické zdroje

BARŠOVÁ, Andrea. *Vícečetné státní občanství: teoretické a praktické pohledy* [online]. Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 12. listopadu 2004 [cit. 18. března 2013]. Dostupné na <<http://poradna-prava.cz/diskriminace/bipoliti.phtml.htm>>.

Celosvětová humanitární organizace se skromným původem [online]. UNHCR [cit. 30. března 2013]. Dostupné na <<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/o-nas/historie-unhcr.html>>.

Dvojí občanství vyvolává debatu: je to snad dvousečný meč? [online]. Britské listy, 30. března 1998 [cit. 8. března 2013]. Dostupné na <<http://www.britskelisty.cz/9803/19980330e.html>>.

EDEN, Dan. *Dual citizenship- Loyal to whom?* [online]. Viewzone [cit. 27. března 2013]. Dostupné na <<http://www.viewzone.com/dualcitizen.html>>.

EMMERT, František. *Jak získat německé občanství* [online]. Europass: německé občanství po předcích/možnost dvojího občanství, 2011 [cit. 12. března 2013]. Dostupné na <<http://www.nemecke-obcanstvi.cz/dvoji-obcanstvi/>>.

MORVAY, Peter. *Orbán presadil zákon o dvojakom občianstve* [online]. SMEsk, 26. května 2010 [cit. 25. března 2013]. Dostupné na <<http://www.sme.sk/c /5392725/orban-presadil-zakon-o -dvojakom-obcianstve.html>>.

NOVÁK, Pavel. *Vláda dnes schválila návrh zákona o státním občanství* [online]. Ministerstvo vnitra ČR, 3. října 2012 [cit. 19. února 2013]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/vlada-dnes-schvalila-navrh-zakona-o -statnim-obcanstvi.aspx>>.

Otázku dvojakého občianstva by mala riešiť medzinárodná zmluva [online]. Topky.sk, 10. října 2012 [cit. 25. března 2013]. Dostupné na <<http://www.topky.sk/cl/100535/1327307/Otazku-dvojakeho-obcianstva-by-mala-riesit-medzinarodna-zmluva>>.

PERRAULT, Guillaume, WAINTRAUB, Judith, GARAT, Jean-Baptiste. *Marine Le Pen demande la fin de la binationalité* [online]. Le Figaro, 1. června 2011 [cit. 18. března 2013]. Dostupné na <<http://www.lefigaro.fr/politique/2011/06/01/01002-20110601ARTFIG00664-marine-le-pen-demande-la-fin-de-la-binationalite.php>>.

Pomoc vysídleným po celém světě [online]. UNHCR [cit. 30. března 2013]. Dostupné na <<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/kde-pusobime/hlavni-operace-unhcr.html>>.

Řízení a struktura UNHCR [online]. UNHCR [cit. 30. března 2013]. Dostupné na <<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/o-nas/rizeni-a-organizace.html>>.

SPIRO, Peter J. *Embracing dual nationality* [online]. Carnegie Endowment for International Peace, 1. ledna 1999 [cit. 27. března 2013]. Dostupné na <<http://carnegieendowment.org/1999/01/01/embracing-dual-nationality/5148>>.

UNHCR zahajuje kampaň pro řešení problému osob bez státní příslušnosti [online]. UNHCR, 25. srpna 2011 [cit. 31. března 2013]. Dostupné na <<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/news/2011/unhcr-zahajuje-kampan-pro-reseni-problemu-osob-bez-statni-prislusnosti.html>>.

Shrnutí (abstrakt)

Tato diplomová práce se zabývá problematikou dvojího státního občanství a bezdomovectví. Dvojí občanství je v současnosti často diskutovaným tématem. V posledních několika letech došlo ke značnému obratu v pohledu na tuto problematiku. Mnohé státy, které se tradičně k dvojímu občanství stavěly negativně, začínají k tomuto institutu přistupovat velmi tolerantně. Důvod lze shledávat především v rychle se vyvíjející kosmopolitní společnosti, kde jsou potřeby jednotlivce stavěny nad potřeby státu. Vedle přiblížení tohoto institutu je cílem této práce také odpovědět na otázku, zda je dvojí občanství jevem pozitivním či negativním.

Problémem zcela opačným, ač rovněž velmi aktuálním, je bezdomovectví. Osobám bez státní příslušnosti není poskytnuta ochrana ze strany žádného státu. Nejsou jim poskytnuta téměř žádná práva a často se ocitají na okraji společnosti. Proto je pro ně důležitá mezinárodněprávní ochrana. Ta je zajišťována zejména prostřednictvím mezinárodních smluv uzavíraných na půdě OSN.

Práce je systematicky dělena do sedmi kapitol členících se na podkapitoly. První kapitola je úvodem do problematiky a je zaměřena na státní občanství obecně, jeho prameny, nabývání, pozbývání a státní příslušnost osob právnických.

Stěžejní část práce tvoří druhá až pátá kapitola. Druhá kapitola popisuje, jak může dvojí občanství vzniknout a jeho vývoj na poli mezinárodního práva. Třetí kapitola je věnována pohledu Velké Británie, Německa a Francie na dvojí občanství. Jde o nastínění tří odlišných pohledů na dvojí občanství a jeho vývoj v těchto zemích. Čtvrtá kapitola se zabývá pohledem Československa na dvojí státní občanství a rozdílným vývojem dvojího občanství v České republice a Slovenské republice. Pátá kapitola shrnuje výhody a nevýhody dvojího občanství.

O euroobčanství, jako zvláštním druhu dvojího občanství, je pojednáno v šesté kapitole této práce.

Poslední, sedmá kapitola, se zabývá problematikou bezdomovectví, zejména ochranou osob bez státní příslušnosti, jež je z velké části zajišťována Úřadem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky.

Summary

This master thesis elaborates on the issues of dual nationality and statelessness. The dual nationality is issue which is recently highly debated among scholars and practitioners and which witnessed a sudden overturn of consideration in recent years. Many states, which traditionally condemned this institute, are slowly beginning to acknowledge it and they clearly show more positive approach towards it. The major reason could be seen in the swiftly developing trend of cosmopolite society, where the needs of the individual are considered to stand above the needs of the state. Besides the elaboration on the above mentioned institutes, the purpose of this thesis is also to answer the question, whether the dual nationality shall be considered as a positive or negative aspect.

The opposite, but not less actual, is a problem of statelessness. The stateless persons do not enjoy protection from any state authority. Those people are generally not given any rights and therefore, they often find themselves on the edge of society. This is the part, where international protection plays the most significant role. This protection is mainly secured through international treaties, concluded within the United Nations.

The thesis is systematically divided into seven chapters, which are further on divided into sections. The first chapter serves as an introduction and is focused on issue of the citizenship in general, the sources of law governing citizenship, acquiring and losing it and the citizenship of legal persons.

The crucial part of the thesis ranges from second to fifth chapter. The second chapter describes the possible ways of creation of double citizenship and its development on the field of international law. Third chapter is then dedicated to detailed elaboration on the UK, German and French point of view on the problem of double citizenship. It illustrates three different approaches and developments of double citizenship in those three states. The fourth chapter deals with the Czechoslovak approach on dual nationality and different development of dual nationality in Czech Republic and Slovak Republic. The fifth chapter summarizes the advantages and disadvantages of dual nationality.

The euro citizenship, as a special sort of dual nationality is addressed in the sixth chapter of this thesis.

The seventh and last chapter deals with the issue of statelessness, mainly with the problem of protection of stateless persons, which is for most part dealt with by United Nations High Commissioner for Refugees.

Klíčová slova

Státní příslušnost, občanství, nabývání státního občanství, pozbývání státního občanství, dvojí občanství, euroobčanství, občanství Evropské Unie, bezdomovectví, osoba bez státní příslušnosti, bezdomovec, UNHCR.

Keywords

Citizenship, nationality, acquiring of the citizenship, loss of the citizenship, dual nationality, euro citizenship, citizenship of the European Union, statelessness, stateless person, UNHCR.